

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ: Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: 2

Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ: 3

Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ:

Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ: Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἀράμ:⁴ Ἀράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ: Ἀμιναδάβ δὲ 4

ἐγέννησεν τὸν Ναασσών:⁵ Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών:

Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὺζ⁶ ἐκ τῆς Ῥαχάβ: Βοὺζ⁶ δὲ 5

ἐγέννησεν τὸν Ὠβὴδ⁷ ἐκ τῆς Ῥούθ:⁸ Ὠβὴδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἰεσσαί: Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν βασιλέα. 6

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου:¹⁰

Σολομῶν⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ:¹¹ Ῥοβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν 7

τὸν Ἀβιά: Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά: Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν 8

Ἰωσαφάτ: Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ:¹² Ἰωράμ¹² δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ὀζίας:¹³ Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ:¹⁴ 9

Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ:¹⁵ Ἀχαζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γένεσις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Φαρὲς, ὁ, Perez. ⁴ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ⁶ Βοὺζ, ὁ, Boaz. ⁷ Ὠβὴδ, ὁ, Obed. ⁸ Ρούθ, ἡ, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁰ Οὐρία, ου, ὁ, Uriah. ¹¹ Ῥοβοάμ, ὁ, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ¹⁴ Ἰωαθάμ, ὁ, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz.

Ἐζεκίαν: ¹ Ἐζεκίας¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ: ² Μανασσῆς² δὲ 10
ἐγέννησεν τὸν Ἀμών: ³ Ἀμών³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν: ⁴ Ἰωσίας⁴ 11
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν⁵ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς
μετοικεσίας⁶ Βαβυλῶνος.⁷

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν⁶ Βαβυλῶνος, ⁷ Ἰεχονίας⁵ ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ: ⁸ Σαλαθιήλ⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ 13
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ: Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ:⁹
Ἐλιακείμ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ: ¹⁰ Ἀζώρ¹⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν 14
Σαδώκ: Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἐλιούδ: Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ 15
ἐγέννησεν τὸν Ματθάν: ¹¹ Ματθάν¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: 16
Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς
ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες: ¹² 17
καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁶ Βαβυλῶνος, ⁷ γενεαὶ
δεκατέσσαρες: ¹² καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας⁶ Βαβυλῶνος⁷ ἕως τοῦ
χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.¹²

¹ Ἐζεκίας, Hezekiah. ² Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ³ Ἀμών, ὁ, Amon. ⁴ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ⁵ Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ⁶ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁷ Βαβυλῶν, Babylon. ⁸ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁹ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ¹⁰ Ἀζώρ, ὁ, Azor. ¹¹ Ματθάν, ὁ, Matthan. ¹² δεκατέσσαρες, fourteen, 14.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης² γὰρ 18
 τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν αὐτούς,
 εὐρέθη ἐν γαστρὶ⁴ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ 19
 αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁵
 ἐβουλήθη λάθρα⁶ ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 20
 ἐνθυμηθέντος,⁷ ἰδοῦ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ ἐφάνη αὐτῷ,
 λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαρὶάμ
 τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν
 ἁγίου. Τέξεται⁹ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· 21
 αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22
 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου
 διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοῦ, ἡ παρθένος¹⁰ ἐν γαστρὶ⁴ ἔξει 23
 καὶ τέξεται⁹ υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,¹¹
 ὃ ἐστὶν μεθερμηνεούμενον,¹² Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹³ δὲ ὁ 24
 Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,¹⁴ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁵ αὐτῷ ὁ
 ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ 25
 ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν⁹ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·¹⁶
 καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²μνηστεύω, ask in marriage. ³πρὶν, before, formerly. ⁴γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁵παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁶λάθρα, secretly. ⁷ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁸ὄναρ, τό, dream. ⁹τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹¹Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ¹²μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹³διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁴ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁵προστάσσω, command, order. ¹⁶πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις **2**
 Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι² ἀπὸ ἀνατολῶν³ παρεγένοντο
 εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁴ βασιλεὺς τῶν **2**
 Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ καὶ
 ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς **3**
 ἐταράχθη,⁶ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν **4**
 πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο⁷
 παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν **5**
 Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου,
 Καὶ σὺ Βηθλεὲμ,¹ γῆ Ἰούδα,⁸ οὐδαμῶς⁹ ἐλαχίστη¹⁰ εἶ ἐν τοῖς **6**
 ἡγεμόσιν¹¹ Ἰούδα: ⁸ ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις
 ποιμαίνει¹² τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης, λάθρα¹³ **7**
 καλέσας τοὺς μάγους,² ἠκρίβωσεν¹⁴ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
 φαινομένου ἀστέρος.⁵ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, **8**
 Πορευθέντες ἀκριβῶς¹⁵ ἐξετάσατε¹⁶ περὶ τοῦ παιδίου: ἐπὰν¹⁷ δὲ
 εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. **9**
 Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,⁵
 ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ προῆγεν¹⁸ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἕστη
 ἐπάνω¹⁹ οὗ²⁰ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,⁵ ἐχάρησαν **10**

¹ Βηθλεὲμ, ἢ, Bethlehem. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ ἀνατολή, ἡς, ἢ, east, dawn. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask. ⁸ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁹ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁰ ἐλαχίστος, least, smallest. ¹¹ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹³ λάθρα, secretly. ¹⁴ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹⁵ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹⁶ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁷ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁸ προάγω, lead forth, go before. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁰ οὗ, where, when.

χαρὰν μεγάλην σφόδρα.¹ Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ 11
 παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες
 προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς² αὐτῶν
 προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,³ χρυσὸν⁴ καὶ λίβανον⁵ καὶ σμύρναν.⁶ 12
 Καὶ χρηματισθέντες⁷ κατ' ὄναρ⁸ μὴ ἀνακάμψαι⁹ πρὸς Ἡρώδην,
 δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν¹⁰ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων¹⁰ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' 13
 ὄναρ⁸ τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεύγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω
 σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. 14
 Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
 νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν¹⁰ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς 15
 τελευτῆς¹¹ Ἡρώδου: ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου¹² ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. 16
 Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹³ ὑπὸ τῶν μάγων,¹⁴ ἐθυμώθη¹⁵
 λίαν,¹⁶ καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν¹⁷ πάντας τοὺς παῖδας¹⁸ τοὺς ἐν
 Βηθλεὲμ¹⁹ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις²⁰ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς²¹ καὶ
 κατωτέρω,²² κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν²³ παρὰ τῶν μάγων.¹⁴ 17

¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ³ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁴ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁵ λίβανος, οὐ, ὁ, (the) Lebanon, incense. ⁶ σμύρνα, ἡ, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁷ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁸ ὄναρ, τό, dream. ⁹ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁰ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹¹ τελευτή, ἡ, ἡ, end, death. ¹² Αἴγυπτος, οὐ, ἡ, Egypt. ¹³ ἐμπαίζω, mock. ¹⁴ μάγος, οὐ, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁵ θυμώω, provoke to anger. ¹⁶ λίαν, greatly, very. ¹⁷ ἀναιρέω, take up, kill. ¹⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ²⁰ ὅριον, οὐ, τό, boundary, region. ²¹ διετής, two years old. ²² κάτω, down, below. ²³ ἀκριβόω, ascertain precisely.

Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ² ἠκούσθη, θρήνος³ καὶ κλαυθμὸς⁴ καὶ ὄδυρμός⁵ 18
 πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν
 παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος⁶ δὲ τοῦ Ἡρώδου, 19
 ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁷ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,
 λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, 20
 καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν⁸ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν
 ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 21
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι 22
 Ἀρχέλαος⁹ βασιλεύει¹⁰ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ¹¹ Ἡρώδου τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς¹² δὲ κατ'
 ὄναρ,⁷ ἀνεχώρησεν¹³ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν 23
 κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ·¹⁴ ὅπως πληρωθῇ τὸ
 ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος¹⁵ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,¹⁶ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· 2
 ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς 3
 ὑπὸ Ἡσαΐου¹⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁸ ἐν τῇ

¹ Ἰερεμίας, οὐ, ὁ, Jeremiah. ² Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ³ θρήνος, οὐ, ὁ, wailing, lamentation. ⁴ κλαυθμὸς, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁵ ὄδυρμός, οὐ, ὁ, lamentation, mourning. ⁶ τελευτάω, die, end. ⁷ ὄναρ, τό, dream. ⁸ θνήσκω, die, am dying. ⁹ Ἀρχέλαος, οὐ, ὁ, Archelaus. ¹⁰ βασιλεύω, reign, rule. ¹¹ ἀντὶ, instead of, in place of. ¹² χρηματίζω, instruct, reveal. ¹³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵ Ναζωραῖος, οὐ, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁶ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁷ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁸ βοάω, cry aloud, shout.

ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹ ποιεῖτε τὰς
 τρίβους² αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα³ αὐτοῦ ἀπὸ 4
 τριχῶν⁴ καμήλου,⁵ καὶ ζώνην⁶ δερματίνην⁷ περὶ τὴν ὀσφύν⁸
 αὐτοῦ: ἡ δὲ τροφή⁹ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες¹⁰ καὶ μέλι¹¹ ἄγριον.¹² Τότε 5
 ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ
 πᾶσα ἡ περιχώρος¹³ τοῦ Ἰορδάνου:¹⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ 6
 Ἰορδάνῃ¹⁴ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹⁵ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. 7
 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων¹⁶ ἐρχομένους
 ἐπὶ τὸ βάπτισμα¹⁷ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα¹⁸ ἐχιδνῶν,¹⁹
 τίς ὑπέδειξεν²⁰ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε 8
 οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας:²¹ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν 9
 ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
 δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ. 10
 Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἄξίνη²² πρὸς τὴν ρίζαν²³ τῶν δένδρων κεῖται:²⁴ πᾶν
 οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²⁵ καὶ εἰς πῦρ
 βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν:²¹ ὁ δὲ 11
 ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
 τὰ ὑποδήματα²⁶ βαστάσαι: αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι

¹ εὐθύς, immediately, at once. ² τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁶ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ⁸ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ⁹ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁰ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ¹¹ μέλι, ιτος, τό, honey. ¹² ἄγριος, wild, savage. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ²¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²² ἄξίνη, ης, ἡ, axe. ²³ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ²⁴ κείμει, lie, be laid. ²⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²⁶ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

ἀγίῳ. Οὗ τὸ πτύον¹ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ² τὴν 12
 ἄλων³ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον⁴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,⁵
 τὸ δὲ ἄχυρον⁶ κατακαύσει⁷ πυρὶ ἀσβέστῳ.⁸

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην⁹ 13
 πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης 14
 διεκώλυεν¹⁰ αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,
 καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, 15
 Ἄφες ἄρτι: οὕτως γὰρ πρέπει¹¹ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν
 δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς 16
 ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος: καὶ ἰδοῦ, ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ
 οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὥσει¹²
 περιστερὰν¹³ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῶν 17
 οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
 εὐδόκησα.¹⁴

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη¹⁵ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, 4
 πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας¹⁶ ἡμέρας 2
 τεσσαράκοντα¹⁷ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ¹⁷ ὕστερον¹⁸ ἐπεινάσεν.

¹ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ² διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ³ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁴ σῖτος, ου, ό, wheat, grain. ⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁶ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁷ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁸ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹⁰ διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ¹¹ πρέπει, be clearly seen, be fitting. ¹² ὥσει, like, about. ¹³ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁴ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁵ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁶ νηστεύω, fast. ¹⁷ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ πεινάω, hunger, am hungry.

Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπέ 3
 ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 4
 Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ
 παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε 5
 παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν
 αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹ τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ 6
 θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω:² γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις
 αὐτοῦ ἐντέλεῖται³ περὶ σοῦ: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε
 προσκόψῃς⁴ πρὸς λίθον τὸν πόδα σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 7
 Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις⁵ κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν 8
 παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁶ λίαν,⁷ καὶ
 δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν
 αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν 9
 προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, 10
 Σατανᾶ: γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις,
 καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.⁸ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος: καὶ 11
 ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

¹ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ² κάτω, down, below. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁵ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁶ ὑψηλός, high, lofty. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ λατρεύω, serve, worship.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν¹ εἰς τὴν 12
 Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν² τὴν Ναζαρέτ,³ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 13
 Καπερναοὺμ⁴ τὴν παραθαλασσίαν,⁵ ἐν ὁρίois⁶ Ζαβουλῶν⁷ καὶ
 Νεφθαλείμ·⁸ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁹ τοῦ προφήτου, 14
 λέγοντος, Γῆ Ζαβουλῶν⁷ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,⁸ ὁδὸν θαλάσσης, 15
 πέραν¹⁰ τοῦ Ἰορδάνου,¹¹ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθηήμενος 16
 ἐν σκότει εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ¹²
 θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν¹³ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· 17
 ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο 18
 ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁴ τὸν
 ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον¹⁵ εἰς τὴν θάλασσαν·
 ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.¹⁶ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε¹⁷ ὀπίσω μου, καὶ 19
 ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς¹⁶ ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα 20
 ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς¹⁹ ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο 21
 ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου²⁰ καὶ Ἰωάννην τὸν

¹ ἀναχωρῶ, depart, withdraw. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁵ παραθαλάσσιος, by the sea. ⁶ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ Ζαβουλῶν, ὁ, Zebulun, Zebulun. ⁸ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹² σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹³ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁵ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁶ ἁλιεύς, ὁ, fisherman. ¹⁷ δεῦτε, come!. ¹⁸ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁹ προβαίνω, go forward, advance. ²⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου¹ τοῦ πατρὸς αὐτῶν,
καταρτίζοντα² τὰ δίκτυα³ αὐτῶν: καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ 22
εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν
αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν⁴ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23
συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον⁵ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁶ ἐν τῷ λαῷ. 24
Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁷ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν:⁸ καὶ
προσῆνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁹ ἔχοντας, ποικίλαις¹⁰
νόσοις⁵ καὶ βασάνοις¹¹ συνεχομένους,¹² καὶ δαιμονιζομένους,¹³ καὶ
σεληνιαζομένους,¹⁴ καὶ παραλυτικούς:¹⁵ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ 25
Δεκαπόλεως¹⁶ καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν¹⁷ τοῦ
Ἰορδάνου.¹⁸

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος: καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ: καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2
ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁶ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ ποικίλος, varied, manifold. ¹¹ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹² συνέχω, hold fast, oppress. ¹³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁴ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹⁵ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁶ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 3

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες:¹ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς:² ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν³ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁴ καὶ διψῶντες⁵ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.⁶ 6

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες:⁷ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί:⁸ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 10

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν⁹ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἰπωσιν 11

πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,¹⁰ ἕνεκεν ἐμοῦ. 12

Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε,¹¹ ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς

¹ πενθέω, mourn, lament. ² πραῦς, gentle, mild. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ⁸ εἰρηνοποιός, ου, δ, making peace, pacific. ⁹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹⁰ ψεύδομαι, lie. ¹¹ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy.

οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι 13

ἀλισθησεται;³ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ

καταπατεῖσθαι⁴ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ 14

κόσμου· οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι⁵ ἐπάνω⁶ ὄρους κειμένη· οὐδὲ 15

καίουσιν⁷ λύχνον⁸ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,⁹ ἀλλ' ἐπὶ

τὴν λυχνίαν,¹⁰ καὶ λάμπει¹¹ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως 16

λαμψάτω¹¹ τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν

ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς

οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹² ὅτι ἦλθον καταλῦσαι¹³ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· 17

οὐκ ἦλθον καταλῦσαι¹³ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, 18

ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰώτα¹⁴ ἐν ἡ μία κεραία¹⁵ οὐ

μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὅς ἐὰν οὖν 19

λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹⁶ καὶ διδάξῃ

οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος¹⁶ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ

τῶν οὐρανῶν· ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας

κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν 20

¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁴ καταπατέω, trample under foot. ⁵ κρύπτω, conceal, hide. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ καίω, burn, ignite. ⁸ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ⁹ μόδιος, ου, ό, dry measure. ¹⁰ λυχνία, ας, ή, lampstand. ¹¹ λάμπω, shine. ¹² νομίζω, suppose, think. ¹³ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ ἰώτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ¹⁵ κεραία, ας, ή, projection, hook. ¹⁶ ἐλάχιστος, least, smallest.

μὴ περισσέυση ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ
Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐ φονεύσεις·² ὃς δ' ἂν 21
φονεύσῃ,² ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 22
ὀργιζόμενος⁴ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁵ ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς
δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά,⁶ ἔνοχος³ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·⁷
ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,⁸ ἔνοχος³ ἔσται εἰς τὴν γέενναν⁹ τοῦ πυρός. 23
Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹¹ καὶ
ἐκεῖ μνησθῇς¹² ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ 24
δῶρόν¹⁰ σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου,¹¹ καὶ ὑπάγε, πρῶτον
διαλλάγηθι¹³ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν
σου. Ἴσθι εὐνοῶν¹⁴ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁵ σου ταχύ,¹⁶ ἕως ὅτου¹⁷ εἴ ἐν τῇ 25
ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος¹⁵ τῷ κριτῇ,¹⁸ καὶ
ὁ κριτής¹⁸ σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ,¹⁹ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. 26
Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν
ἔσχατον κοδράντην.²⁰

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² φονεύω, kill, murder. ³ ἔνοχος, involved in, liable. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁶ ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ γέεννα, ης, ή, gehenna, Gehenna. ¹⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹³ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁴ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁵ ἀντίδικος, ου, ό, opponent, adversary. ¹⁶ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁷ ὅτου, until. ¹⁸ κριτής, ου, ό, judge. ¹⁹ ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ²⁰ κοδράντης, ου, ό, quadrans (penny).

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27
 βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι² αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν¹
 αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς 29
 σκανδαλίζει σε, ἔξελε³ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει⁴ γάρ
 σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
 βληθῇ εἰς γέενναν.⁵ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, 30
 ἔκκοψον⁶ αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει⁴ γάρ σοι ἵνα
 ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς
 γέενναν.⁵ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὡς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, 31
 δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:⁷ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 32
 γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς⁸ λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν
 μοιχᾶσθαι:⁹ καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.⁹

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹⁰ Οὐκ ἐπιορκήσεις,¹¹ 33
 ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους¹² σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 34
 ὁμόσαι ὅλως:¹³ μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: 35
 μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν¹⁴ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ: μήτε εἰς
 Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως: μήτε ἐν τῇ 36
 κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα¹⁵ λευκὴν ἢ

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ ἐξαίρω, take out, deliver. ⁴ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁵ γέεννα, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁷ ἀποστάσιον, οὐ, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁸ παρεκτός, except for, apart from. ⁹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁰ ἀρχαίος, old, ancient. ¹¹ ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ¹² ὅρκος, οὐ, ὅ, oath. ¹³ ὅλως, altogether, completely. ¹⁴ ὑποπόδιον, οὐ, τό, footstool. ¹⁵ θρίξ, τριχός, ἡ, hair.

μέλαιναν¹ ποιῆσαι. Ἐστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ: τὸ δὲ 37
περισσὸν² τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ³ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα⁴ 38
ἀντὶ³ ὀδόντος: ⁴ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι⁵ τῷ πονηρῷ: 39
ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει⁶ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα,⁷ στρέψον⁸ αὐτῷ
καὶ τὴν ἄλλην: καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά⁹ σου 40
λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει¹⁰ 41
μίλιον¹¹ ἕν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ τὸν 42
θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι¹² μὴ ἀποστραφῆς.¹³

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹⁴ σου, καὶ μισήσεις 43
τὸν ἐχθρόν σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 44
εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους¹⁵ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς
μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων¹⁶ ὑμᾶς,
καὶ διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν 45
τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει¹⁷ ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει¹⁸ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.¹⁹ Ἐὰν γὰρ 46
ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; Οὐχὶ καὶ

¹ μέλας, black, ink. ² περισσός, excessive, abundant. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁵ ἀντίστημι, resist, oppose. ⁶ ραπίζω, slap, strike. ⁷ σιαγών, ὄνος, ἦ, cheek, jawbone. ⁸ στρέφω, turn, am converted. ⁹ χιτῶν, ὤνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁰ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹¹ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile. ¹² δανείζω, lend, borrow. ¹³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁵ καταράσμαι, curse. ¹⁶ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁸ βρέχω, send rain, rain. ¹⁹ ἄδικος, unjust, unrighteous.

οἱ τελῶναι¹ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους 47
 ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν² ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹ οὕτως
 ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,³ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν 48
 τοῖς οὐρανοῖς τέλειός³ ἐστίν.

Προσέχετε⁴ τὴν ἐλεημοσύνην⁵ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν 6
 ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θαυμάσαι⁶ αὐτοῖς; εἰ δὲ μήγε,⁷ μισθὸν οὐκ
 ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,⁵ μὴ σαλπίσῃς⁸ ἔμπροσθέν σου, 2
 ὥσπερ οἱ ὑποκριταί⁹ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς
 ῥύμαις,¹⁰ ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ἀπέχουσιν¹¹ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,⁵ 3
 μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά¹² σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἡ 4
 ἐλεημοσύνη⁵ ἐν τῷ κρυπτῷ:¹³ καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ
 κρυπτῷ¹³ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹⁴

Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,⁹ ὅτι φιλοῦσιν ἐν 5
 ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις¹⁵ τῶν πλατειῶν¹⁶ ἐστῶτες
 προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανώσιν τοῖς ἀνθρώποις: ἀμὴν λέγω

¹ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² περισσός, excessive, abundant. ³ τέλειος, complete, perfect. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁶ θεάομαι, look at, behold. ⁷ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁸ σαλπίζω, sound a trumpet. ⁹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² ἀριστερός, left, on the left. ¹³ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁴ φανερός, manifest, apparent. ¹⁵ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁶ πλατεία, ας, ἡ, street.

ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, 6
 εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν² σου, καὶ κλείσας³ τὴν θύραν σου,
 πρόσσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁴: καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
 βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁴ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁵ 7
 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,⁶ ὥσπερ οἱ ἔθνικοι:⁷
 δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ⁸ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.⁹ 8
 Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε¹⁰ αὐτοῖς: οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν
 ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε 9
 ὑμεῖς: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. 10
 Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ,
 καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹¹ δὸς ἡμῖν 11
 σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα¹² ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς 12
 ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹³ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς¹⁴ ἡμᾶς εἰς 13
 πειρασμόν,¹⁵ ἀλλὰ ῥύσαι¹⁶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστιν
 ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν 14
 γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα¹⁷ αὐτῶν, ἀφήσει
 καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος:¹⁸ ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς 15
 ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα¹⁷ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει
 τὰ παραπτώματα¹⁷ ὑμῶν.

¹ ἀπέχω, received, obtain. ² ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ³ κλείω, shut, shut up. ⁴ κρυπτός, hidden, secret. ⁵ φανερός, manifest, apparent. ⁶ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ⁷ ἔθνικός, Gentile, pagan. ⁸ πολυλογία, ας, ή, much speaking, wordiness. ⁹ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁰ ὁμοιώω, make like, liken. ¹¹ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹² ὀφειλημα, τος, τό, debt, that which is owed. ¹³ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹⁴ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹⁵ πειρασμός, οῦ, ὁ, temptation, trial. ¹⁶ ῥύομαι, rescue, save. ¹⁷ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,¹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταί² σκυθρωποί·³ 16

ἀφανίζουσιν⁴ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς

ἀνθρώποις νηστεύοντες·¹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁵ τὸν

μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων¹ ἄλειψαί⁶ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ 17

τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,⁷ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις 18

νηστεύων,¹ ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ·⁸ καὶ ὁ πατήρ

σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁸ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε⁹ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς¹¹ καὶ 19

βρώσις¹² ἀφανίζει,⁴ καὶ ὅπου κλέπται¹³ διορύσσουσιν¹⁴ καὶ

κλέπτουσιν·¹⁵ θησαυρίζετε⁹ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁰ ἐν οὐρανῷ, ὅπου 20

οὔτε σῆς¹¹ οὔτε βρώσις¹² ἀφανίζει,⁴ καὶ ὅπου κλέπται¹³ οὐ

διορύσσουσιν¹⁴ οὐδὲ κλέπτουσιν.¹⁵ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς¹⁰ 21

ὑμῶν, ἐκεῖ ἐσται καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹⁶ τοῦ σώματός 22

ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁷ ᾖ, ὅλον τὸ

σῶμά σου φωτεινὸν¹⁸ ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, 23

ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹⁹ ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ

σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις 24

δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ

¹νηστεύω, fast. ²ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁴ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁵ἀπέχω, received, obtain. ⁶ἀλείφω, anoint. ⁷νίπτω, wash. ⁸κρυπτός, hidden, secret. ⁹θησαυρίζω, lay up, store up. ¹⁰θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹¹σῆς, σιγήτος, ὁ, moth. ¹²βρώσις, εἶδος, ἡ, eating, food. ¹³κλέπτῃς, οὐ, ὁ, thief. ¹⁴διορύσσω, break through, break in. ¹⁵κλέπτω, steal. ¹⁶λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁷ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁸φωτεινός, bright, full of light. ¹⁹σκοτεινός, dark, full of darkness.

ἐνὸς ἀντέξεται,¹ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.² Οὐ δύνασθε θεῶ
 δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.³ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε⁴ τῇ 25
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μὴδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί
 ἐνδύσησθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς,⁵ καὶ τὸ σῶμα
 τοῦ ἐνδύματος;⁶ Ἐμβλέψατε⁷ εἰς τὰ πετεινὰ⁸ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ 26
 σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,⁹ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹⁰
 καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹¹ τρέφει¹² αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον
 διαφέρετε¹³ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν⁴ δύναται προσθεῖναι 27
 ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁵ αὐτοῦ πῆχυν¹⁶ ἕνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁶ τί 28
 μεριμνᾶτε;⁴ Καταμάθετε¹⁷ τὰ κρίνα¹⁸ τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει:¹⁹
 οὐ κοπιᾷ,²⁰ οὐδὲ νήθει:²¹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν²² ἐν 29
 πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²³ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν 30
 χόρτον²⁴ τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²⁵ εἰς κλίβανον²⁶
 βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,²⁷ οὐ πολλῶ μᾶλλον
 ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁸ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁴ λέγοντες, Τί 31
 φάγωμεν, ἢ τί πίνωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;²³ Πάντα γὰρ ταῦτα 32
 τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ:²⁹ οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹¹ ὅτι
 χρήζετε³⁰ τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν 33

¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ² καταφρονέω, think little of, despise. ³ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁵ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁶ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁷ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁸ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁹ θερίζω, reap, gather. ¹⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹² τρέφω, make to grow, nourish. ¹³ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁴ προστίθωμι, add, add to. ¹⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁶ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁷ καταμανθάνω, observe (well), learn. ¹⁸ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁰ κοπιᾶω, toil, labor. ²¹ νήθω, spin. ²² Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²³ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁴ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁵ αὔριον, tomorrow. ²⁶ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁸ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³⁰ χρήζω, need, have need of.

τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
 προστεθήσεται¹ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν αὔριον·³ ἢ 34
 γὰρ αὔριον³ μεριμνήσει² τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν⁴ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία⁵
 αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· 7
 καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ⁶ μετρεῖτε,⁷ μετρηθήσεται⁷ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεis τὸ 3
 κάρφος⁸ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ
 ὀφθαλμῷ δοκὸν⁹ οὐ κατανοεῖς;¹⁰ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, 4
 Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος⁸ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ, ἡ
 δοκὸς⁹ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά,¹¹ ἐκβαλε πρῶτον τὴν 5
 δοκὸν⁹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις¹² ἐκβαλεῖν τὸ
 κάρφος⁸ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹³ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας¹⁴ 6
 ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,¹⁵ μήποτε καταπατήσωσιν¹⁶ αὐτοὺς
 ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες¹⁷ ῥήξωσιν¹⁸ ὑμᾶς.

¹ προστίθμι, add, add to. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁵ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ μετρέω, measure, estimate. ⁸ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ⁹ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁰ κατανοέω, observe, understand. ¹¹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² διαβλέπω, see clearly, look intently. ¹³ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁴ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁵ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁶ καταπατέω, trample under foot. ¹⁷ στρέφω, turn, am converted. ¹⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· κρούετε,¹ καὶ 7
 ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν 8
 εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι¹ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν 9
 ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει²
 αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν³ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν⁴ ἐπιδώσει² αὐτῷ; Εἰ οὖν 10
 ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα⁵ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις
 ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει
 ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα 12
 ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος
 γὰρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς⁶ πύλης·⁷ ὅτι πλατεῖα⁸ ἡ πύλη,⁷ καὶ 13
 εὐρύχωρος⁹ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹⁰ εἰς τὴν ἀπώλειαν,¹¹ καὶ πολλοὶ
 εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· τί στενὴ⁶ ἡ πύλη,⁷ καὶ 14
 τεθλιμμένη¹² ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹⁰ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν
 οἱ εὕρισκοντες αὐτήν.

Προσέχετε¹³ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,¹⁴ οἵτινες ἔρχονται πρὸς 15
 ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν¹⁵ προβάτων, ἔσωθεν¹⁶ δὲ εἰσιν λύκοι¹⁷ ἄρπαγες.
 Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μήτι¹⁹ 16

¹ κρούω, knock, strike. ² ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ³ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ⁴ ὄφις, εὼς, ὁ, snake, serpent. ⁵ δόμα, τος, τό, present, gift. ⁶ στενός, narrow. ⁷ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁸ πλατύς, broad, street. ⁹ εὐρύχωρος, broad, spacious. ¹⁰ ἀπάγω, lead away, lead. ¹¹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹² θλίβω, press, oppress. ¹³ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁵ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁶ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁷ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁸ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer.

συλλέγουσιν¹ ἀπὸ ἀκανθῶν² σταφυλὴν,³ ἢ ἀπὸ τριβόλων⁴ σύκα;⁵ 17

Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν

δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν 18

καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν⁶ καρποὺς

καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν 19

ἐκκόπτεται⁷ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε⁸ ἀπὸ τῶν καρπῶν 20

αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, κύριε, 21

εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ

θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν 22

ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι

προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ

τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε 23

ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε⁹ ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε¹⁰ ἀπ'

ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.¹¹ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου 24

τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω¹² αὐτὸν ἀνδρὶ

φρονίμῳ,¹³ ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:¹⁴

καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹⁵ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹⁶ καὶ ἔπνευσαν¹⁷ οἱ 25

ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον¹⁸ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν:

τεθεμελίωτο¹⁹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.¹⁴ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς 26

¹ συλλέγω, collect, gather. ² ἀκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ³ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ⁴ τρίβολος, ου, ὁ, thistle, briar. ⁵ σύκον, ου, τό, fig. ⁶ σαπρὸς, rotten, worthless. ⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁸ γέ, indeed, at least. ⁹ οὐδέποτε, never. ¹⁰ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹¹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹² ὁμοιάω, make like, liken. ¹³ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁵ βροχή, ἡς, ἡ, rain, heavy rain. ¹⁶ ποταμός, οὗ, ὁ, river, stream. ¹⁷ πνέω, blow. ¹⁸ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁹ θεμελιώω, lay a foundation, found.

λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται¹ ἀνδρὶ μωρῷ,
 ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον·³ καὶ κατέβη 27
 ἡ βροχὴ⁴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁵ καὶ ἔπνευσαν⁶ οἱ ἄνεμοι, καὶ
 προσέκοψαν⁷ τὴν οἰκίαν ἐκείνην, καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις⁸ αὐτῆς
 μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν⁹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
 ἐξεπλήρουντο¹⁰ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδασκῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων 29
 αὐτούς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι 8
 πολλοί· καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς¹¹ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, 2
 ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας¹² τὴν χεῖρα, 3
 ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως
 ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.¹³ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα 4
 μηδενὶ εἰπῆς· ἀλλὰ ὑπάγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
 προσένεγκε τὸ δῶρον¹⁴ ὃ προσέταξεν¹⁵ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹⁶
 αὐτοῖς.

¹ ὁμοίω, make like, liken. ² μωρός, foolish, stupid. ³ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ⁴ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁵ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁶ πνέω, blow. ⁷ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁸ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ⁹ συνετέλεω, complete, accomplish. ¹⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹¹ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹² ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹³ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹⁴ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁵ προστάσσω, command, order. ¹⁶ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,¹ προσῆλθεν αὐτῷ 5
 ἑκατόνταρχος² παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς³ μου 6
 βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός,⁴ δεινῶς⁵ βασανιζόμενος.⁶ Καὶ 7
 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ 8
 ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος² ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου
 ὑπὸ τὴν στέγην⁷ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται
 ὁ παῖς³ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' 9
 ἑμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ
 πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου,
 Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ 10
 εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ
 τοσαύτην⁸ πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν⁹ 11
 καὶ δυσμῶν¹⁰ ἔξουσιν, καὶ ἀνακλιθήσονται¹¹ μετὰ Ἀβραάμ καὶ
 Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς 12
 βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹² ἐκεῖ ἔσται
 ὁ κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν ὀδόντων.¹⁵ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς 13
 τῷ ἑκατοντάρχῃ,² Ὑπαγε, καὶ ὥς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. Καὶ
 ἰάθη ὁ παῖς³ αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

¹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ² ἑκατοντάρχης, centurion. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁸ τοσούτος, so great, so much. ⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁰ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹² ἐξώτερος, outer, outside. ¹³ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ ὀδούς, ὁ, tooth.

Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθεράν¹ 14
 αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,² καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς 15
 αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός:³ καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει
 αὐτῷ. Ὁψίας⁴ δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους⁵ 16
 πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς
 κακῶς⁶ ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 17
 Ἡσαΐου⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας⁸ ἡμῶν
 ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους⁹ ἐβάστασεν.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν 18
 εἰς τὸ πέραν.¹⁰ Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, 19
 Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 20
 Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες¹¹ φωλεοὺς¹² ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹³ τοῦ
 οὐρανοῦ κατασκηνώσεις:¹⁴ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ
 τὴν κεφαλὴν κλίνει.¹⁵ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, 21
 Κύριε, ἐπίτρεψόν¹⁶ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι¹⁷ τὸν πατέρα
 μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς 22
 νεκροὺς θάψαι¹⁷ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

¹ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ² πυρέσσω, suffer with a fever. ³ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ⁸ ἀσθένεια, ἀς, ἡ, weakness, sickness. ⁹ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹² φωλέος, οὐ, ὁ, den, hole. ¹³ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ¹⁴ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹⁵ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁷ θάπτω, bury.

Καὶ ἐμβάντι¹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 23
αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς² μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ 24
πλοῖον καλύπτεσθαι³ ὑπὸ τῶν κυμάτων·⁴ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.⁵ 25
Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε,
σώσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί⁶ ἐστε, 26
ὀλιγόπιστοι;⁷ Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ
θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη⁸ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι 27
ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός⁹ ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι
καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁰ αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹¹ εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,¹² 28
ὑπῆντησαν¹³ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁴ ἐκ τῶν μνημείων
ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ¹⁵ λίαν,¹⁶ ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν
διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης· καὶ ἰδοὺ, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, 29
Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι¹⁷ ἡμᾶς; 30
Ἦν δὲ μακρὰν¹⁸ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη¹⁹ χοίρων²⁰ πολλῶν βοσκομένη.
Οἱ δὲ δαίμονες²² παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις 31
ἡμᾶς, ἐπίτρεψον²³ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην¹⁹ τῶν χοίρων.²⁰ 32
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν

¹ ἐμβαίνω, embark. ² σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³ καλύπτω, cover, veil. ⁴ κύμα, τος, τό, wave. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ δειλός, cowardly, timid. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁹ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁰ ὑπακούω, obey, listen. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² Γεργεσηνός, from Gerasene. ¹³ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁵ χαλεπός, hard, difficult. ¹⁶ λίαν, greatly, very. ¹⁷ βασανίζω, torment, torture. ¹⁸ μακρὰν, far away. ¹⁹ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²⁰ χοῖρος, ον, ὁ, swine, pig. ²¹ βόσκω, feed. ²² δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²³ ἐπιτρέπω, permit, allow.

ἀγέλην¹ τῶν χοίρων·² καὶ ἰδοὺ, ὥρμησεν³ πᾶσα ἡ ἀγέλη¹ τῶν
 χοίρων² κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁴ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν
 τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες⁵ ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν 33
 πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁶ Καὶ ἰδοὺ, 34
 πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν⁷ τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες
 αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ⁸ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁹ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς¹⁰ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν¹¹ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 9
 Καὶ ἰδοὺ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν¹² ἐπὶ κλίνης¹³ 2
 βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ
 παραλυτικῷ,¹² Θάρσει,¹⁴ τέκνον· ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 3
 Καὶ ἰδοὺ, τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος
 βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹⁵ αὐτῶν εἶπεν, 4
 Ὅτι τί ὑμεῖς ἐνθυμείσθε¹⁶ πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ 5
 ἐστὶν εὐκοπώτερον,¹⁷ εἰπεῖν, Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν,
 Ὅτι ἔργου σου ἐκτελέσεις; Ὅτι εἰδῇτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς 6
 τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιεῖν ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
 παραλυτικῷ¹² – Ὅτι ἐγερθεὶς ἄρον σου τὴν κλίνην,¹³ καὶ ὑπάγε εἰς
 τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 7

¹ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ² χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ³ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁴ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁷ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹² παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁵ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹⁶ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁷ εὐκοπώτερον, easier.

Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα
ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων¹ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τῷ
τελώνιον,² Ματθαῖον³ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ⁵
τελώναι⁵ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο⁶ τῷ Ἰησοῦ καὶ
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς¹¹
μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁵ καὶ ἁμαρτωλῶν
ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς,¹²
Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,⁷ ἀλλ' οἱ κακῶς⁸ ἔχοντες.¹³
Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν, Ὅτι ἐλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν: οὐ
γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁹

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί¹⁴
ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹⁰ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ
νηστεύουσιν;¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ¹⁵
τοῦ νυμφῶνος¹¹ πενθεῖν,¹² ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹³

¹παράγω, pass by, depart. ²τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ³Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁴ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁵τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶συνανέκειμαι, recline at table with. ⁷ἰατρός, ου, ὁ, physician. ⁸κακῶς, badly, evilly. ⁹μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁰νηστεύω, fast. ¹¹νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹²πενθέω, mourn, lament. ¹³νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom.

Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ¹ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,² καὶ
τότε νηστεύσουσιν.³ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει⁴ ἐπίβλημα⁵ ῥάκου⁶ 16
ἀγνάφου⁷ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·⁸ αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα⁹ αὐτοῦ ἀπὸ
τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον¹⁰ σχίσμα¹¹ γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον 17
νέον¹² εἰς ἀσκοῦς¹³ παλαιούς·⁸ εἰ δὲ μήγε,¹⁴ ῥήγνυνται¹⁵ οἱ ἀσκοί,¹³
καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοί¹³ ἀπολύνονται· ἀλλὰ βάλλουσιν
οἶνον νέον¹² εἰς ἀσκοῦς¹³ καινούς, καὶ ἀμφότεροι¹⁶ συντηροῦνται.¹⁷

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδού, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει 18
αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν·¹⁸ ἀλλὰ
ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς 19
ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδού, 20
γυνὴ αἱμορροοῦσα¹⁹ δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπισθεν,²⁰ ἥψατο
τοῦ κρασπέδου²¹ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν 21
μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 22
ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,²² θύγατερ· ἡ πίστις
σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ 23
ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς

¹ ἀπαίρω, take away, depart. ² νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ³ νηστεύω, fast. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁶ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁷ ἀγνάφος, new, unshrunk. ⁸ παλαιός, old, ancient. ⁹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁰ χεῖρων, worse. ¹¹ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹² νέος, new, young. ¹³ ἀσός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁵ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁶ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁷ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁸ τελευτάω, die, end. ¹⁹ αἱμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ²⁰ ὀπισθεν, behind, after. ²¹ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ²² θαρσέω, of good courage, of good cheer.

αὐλητάς¹ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,² λέγει αὐτοῖς, 24

Ἀναχωρεῖτε·³ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,⁴ ἀλλὰ καθεύδει.⁵

Καὶ κατεγέλων⁶ αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν 25

ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.⁴ Καὶ 26

ἐξήλθεν ἡ φήμη⁷ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι⁸ ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27

κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ 28

εἰς τὴν οἰκίαν, προσήλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ

Ἰησοῦς, Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ,

Ναί, κύριε. Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ 29

τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ 30

ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο⁹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε

μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν¹⁰ αὐτὸν ἐν ὅλῃ 31

τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν 32

δαιμονιζόμενον.¹² Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ 33

κωφός·¹¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε¹³ ἐφάνη

οὕτως¹⁴ ἐν τῷ Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι 34

¹ αὐλητής, οὐ, ὁ, flute player, pipe player. ² θορυβέω, make a commotion, agitate. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ καταγελάω, deride, ridicule. ⁷ φήμη, ης, ἡ, report, news. ⁸ παράγω, pass by, depart. ⁹ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹³ οὐδέποτε, never. ¹⁴ οὕτως, thus, so.

τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιήγεν¹ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων 35

ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς

βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν³ ἐν

τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη⁴ περὶ αὐτῶν, ὅτι 36

ἦσαν ἐσκυλμένοι⁵ καὶ ἐρριμμένοι⁶ ὥσεί⁷ πρόβατα μὴ ἔχοντα

ποιμένα.⁸ Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς⁹ 37

πολύς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁰ ὀλίγοι· δεήθητε¹¹ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ 38

θερισμοῦ,⁹ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹⁰ εἰς τὸν θερισμὸν⁹ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς 10

ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ

θεραπεύειν πᾶσαν νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν.³

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστολῶν τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα· πρῶτος 2

Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας¹² ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ:

Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου,¹³ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: 3

Φίλιππος, καὶ Βαρθολομαῖος:¹⁴ Θωμᾶς,¹⁵ καὶ Ματθαῖος¹⁶ ὁ

τελώνης:¹⁷ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου,¹⁸ καὶ Λεββαῖος¹⁹ ὁ

¹ περιάγω, lead around, go about. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ σκύλλω, trouble, bother. ⁶ ρίπτω, throw, cast. ⁷ ὥσεί, like, about. ⁸ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁹ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁰ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹¹ δέομαι, ask, request. ¹² Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁴ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹⁵ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁶ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁸ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁹ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbeus.

ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:¹ Σίμων ὁ Κανανίτης,² καὶ Ἰούδας ⁴
 Ἰσκαριώτης³ ὁ καὶ παραδούς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, ⁵
 λέγων, Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁴
 μὴ εἰσέλθῃτε: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ⁶
 ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ⁷
 ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας ⁸
 θεραπεύετε, λεπρούς⁵ καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε: δωρεὰν⁶
 ἐλάβετε, δωρεὰν⁶ δότε. Μὴ κτήσῃσθε⁷ χρυσόν,⁸ μηδὲ ἄργυρον,⁹ ⁹
 μηδὲ χαλκὸν¹⁰ εἰς τὰς ζώνας¹¹ ὑμῶν, μὴ πήραν¹² εἰς ὁδόν, μηδὲ ¹⁰
 δύο χιτῶνας,¹³ μηδὲ ὑποδήματα,¹⁴ μηδὲ ῥάβδους: ¹⁵ ἄξιός γάρ ὁ
 ἐργάτης¹⁶ τῆς τροφῆς¹⁷ αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην ¹¹
 εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε¹⁸ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν: ¹⁹ κάκεῖ¹⁹ μείνατε,
 ἕως ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε ¹²
 αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ἦ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' ¹³
 αὐτήν: ἐὰν δὲ μὴ ἦ ἁγία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.
 Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξῃται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ¹⁴
 ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε²⁰ τὸν

¹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ² Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁴ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁵ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁶ δωρεάν, without cost, without cause. ⁷ κτάσμαι, acquire, win. ⁸ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁹ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ¹⁰ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹¹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁵ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁷ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ¹⁸ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁹ κάκεῖ, and there. ²⁰ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off.

κονιορτὸν¹ τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον² 15

ἔσται γῇ Σοδόμων³ καὶ Γομόρρων⁴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει
ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·⁵ γίνεσθε 16

οὓν φρόνιμοι⁶ ὡς οἱ ὄφεις,⁷ καὶ ἀκέραιοι⁸ ὡς αἱ περιστεραί.⁹ 17

Προσέχετε¹⁰ δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς
συνέδρια,¹¹ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹² ὑμᾶς·

καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας¹³ δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς 18

μαρτύριον¹⁴ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδώσιν ὑμᾶς, 19

μὴ μεριμνήσητε¹⁵ πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν

ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ 20

τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ 21

ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ

ἐπαναστήσονται¹⁶ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,¹⁷ καὶ θανατώσουσιν¹⁸ αὐτούς.

Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ 22

ὑπομείνας¹⁹ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς 23

ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,

οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἃν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ

¹ κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ³ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁴ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁵ λύκος, οὐ, ὁ, wolf, jackal. ⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ⁷ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁸ ἀκέραιος, unmixed, pure. ⁹ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁰ προσέχω, take head of, attend to. ¹¹ συνέδριον, οὐ, τό, council, Sanhedrin. ¹² μαστιγῶ, whip, lash. ¹³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁴ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ¹⁵ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁶ ἐπανίστημι, rise up against. ¹⁷ γονεὺς, εως, ὁ, parent. ¹⁸ θανατόω, put to death, subdue. ¹⁹ ὑπομένω, tarry, endure.

ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν 24
 κύριον αὐτοῦ. Ἀρκετὸν¹ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος 25
 αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην²
 Βεελζεβούλ³ ἐκάλεσαν, πόσω μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς⁴ αὐτοῦ; 26
 Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς: οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον⁵ ὃ οὐκ
 ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν⁶ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω 27
 ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,⁷ εἴπατε ἐν τῷ φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε,
 κηρύττετε ἐπὶ τῶν δωματίων.⁸ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν 28
 ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν:
 φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα
 ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.⁹ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁰ ἀσσαρίου¹¹ πωλεῖται;¹² 29
 Καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ¹³ τοῦ πατρὸς ὑμῶν:
 ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες¹⁴ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι¹⁵ εἰσίν. 30
 Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν στρουθίων¹⁰ διαφέρετε¹⁶ ὑμεῖς. Πᾶς 32
 οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
 ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
 οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, 33

¹ ἀρκετός, sufficient, enough. ² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ³ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁴ οἰκειακός, one of a family. ⁵ καλύπτω, cover, veil. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹¹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ¹² πωλέω, sell. ¹³ ἄνευ, without (gen). ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ ἀριθμέω, number, count. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through.

ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον 34
 βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι² ἄνθρωπον 35
 κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς,
 καὶ νύμφην³ κατὰ τῆς πενθερᾶς⁴ αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου 36
 οἱ οἰκειακοὶ⁵ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ 37
 ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν
 μου ἄξιος· καὶ ὁς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ 38
 ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 39
 ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ
 εὐρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40
 ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου 41
 μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα
 δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. Καὶ ὁς ἐὰν ποτίσῃ⁶ ἓνα τῶν 42
 μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ⁷ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ,
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

¹νομίζω, suppose, think. ²διχάζω, divide in two, set at variance. ³νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ⁴πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁵οἰκειακός, one of a family. ⁶ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ψυχρός, cold, cold hearted.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσων¹ τοῖς δώδεκα **11**

μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη² ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν
ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ³ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, **2**

πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, **3**

ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, **4**

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ὅ ἀκούετε καὶ βλέπετε: **5**

τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ⁵ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁶

καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ⁷ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ

πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ **6**

σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς **7**

λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον

θεάσασθαι;⁸ Κάλαμον⁹ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;¹⁰ Ἀλλὰ τί **8**

ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹¹ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹²

Ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ¹¹ φοροῦντες¹³ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁴

εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ **9**

περισσότερον¹⁵ προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, **10**

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς

¹ διατάσσω, command, give orders to. ² μεταβαίνω, depart, leave. ³ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁷ κωφός, deaf, dumb. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁰ σαλεύω, shake, excite. ¹¹ μαλακός, soft, effeminate. ¹² ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹³ φορέω, wear, bear. ¹⁴ βασιλῆις, kingly, royal. ¹⁵ περισσός, excessive, abundant.

κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 11
οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς² γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ·³ ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων
αὐτοῦ ἐστίν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ³ ἕως 12
ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,⁴ καὶ βιασται⁵ ἀρπάζουσιν
αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου 13
προεφήτευσαν· καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ 14
μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ 15
ὁμοιώσω⁷ τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁸
καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν⁹ τοῖς ἐταίροις¹⁰ αὐτῶν, καὶ 17
λέγουσιν, Ὑψήλωσαμεν¹¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹²
ἐθρηνήσωμεν¹³ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.¹⁴ Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης 18
μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ 19
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ,
ἄνθρωπος φάγος¹⁵ καὶ οἰνοπότης,¹⁶ τελωνῶν¹⁷ φίλος καὶ
ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² γεννητός, born, begotten. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ βιάζω, use force, violence. ⁵ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁶ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ⁸ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁹ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁰ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ¹¹ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹² ὀρχέομαι, dance. ¹³ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁴ κόπτω, strike, smite. ¹⁵ φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ¹⁶ οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁷ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται 20
 δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαί σοι, Χοραζίν,² οὐαί σοι, 21
 Βηθσαιῖδά,³ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ⁴ καὶ Σιδῶνι⁵ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι⁶ ἂν ἐν σάκκῳ⁷ καὶ σποδῶ⁸ μετενόησαν. 22
 Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ⁴ καὶ Σιδῶνι⁵ ἀνεκτότερον⁹ ἔσται ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναούμ,¹⁰ ἡ ἕως τοῦ 23
 οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹¹ ἕως Ἰδοῦ¹² καταβιβασθήσῃ:¹³ ὅτι εἰ ἐν
 Σοδόμοις¹⁴ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν
 μέχρι¹⁵ τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων¹⁴ 24
 ἀνεκτότερον⁹ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι¹⁶ 25
 σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας¹⁷
 ταῦτα ἀπὸ σοφῶν¹⁸ καὶ συνετῶν,¹⁹ καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.
 Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία²¹ ἔμπροσθέν σου. 26
 Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς
 ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ τὸν πατέρα τις
 ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.
 Δεῦτε²² πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες²³ καὶ πεφορτισμένοι,²⁴ 28

¹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ² Χοραζίν, ἢ, Chorazin. ³ Βηθσαιῖδά, ἢ, Bethsaida. ⁴ Τύρος, ου, ἢ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὄνος, ἢ, Sidon. ⁶ πάλαι, long ago, of old. ⁷ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ⁸ σποδός, οῦ, ἢ, ashes. ⁹ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁰ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ¹¹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹² Ἰδοῦ, ου, ὁ, Hades. ¹³ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁴ Σόδομα, ὡν, τό, Sodom. ¹⁵ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁶ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁷ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁸ σοφός, wise. ¹⁹ συνετός, intelligent, clever. ²⁰ νήπιος, infant, child. ²¹ εὐδοκία, ας, ἢ, good pleasure, good-will. ²² δεῦτε, come!. ²³ κοπιάω, toil, labor. ²⁴ φορτίζω, load, burden.

κἀγὼ ἀναπαύσω¹ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν² μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ 29
 μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός³ εἰμι καὶ ταπεινός⁴ τῇ καρδίᾳ· καὶ
 εὐρήσετε ἀνάπαυσιν⁵ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός² μου 30
 χρηστός,⁶ καὶ τὸ φορτίον⁷ μου ἑλαφρόν⁸ ἐστίν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 12
 σπορίμων·⁹ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,¹⁰ καὶ ἤρξαντο τίλλειν
 στάχυν¹² καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ, 2
 οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ 3
 εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν¹⁰
 αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ 4
 τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως¹³ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ
 φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ 5
 ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ
 σάββατον βεβηλοῦσιν,¹⁴ καὶ ἀναίτιοί¹⁵ εἰσιν; Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι 6
 τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἦλεον θέλω 7
 καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε¹⁶ τοὺς ἀναιτίους.¹⁵ Κύριος 8
 γὰρ ἐστίν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

¹ ἀναπαύω, refresh, take rest. ² ζυγός, οὐ, ὁ, yoke, heavy burden. ³ πρᾶϋς, gentle, mild. ⁴ ταπεινός, humble, downcast. ⁵ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ⁶ χρηστός, good, kind. ⁷ φορτίον, οὐ, τό, burden, load. ⁸ ἑλαφρός, light, easy to bear. ⁹ σπόριμος, grain field, sown. ¹⁰ πεινάω, hunger, am hungry. ¹¹ τίλλω, pluck, pick. ¹² στάχυν, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹³ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁴ βεβηλόω, profane, desecrate. ¹⁵ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ¹⁶ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

Καὶ μεταβάς¹ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδού, 9
 ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν·² καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν,
 λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα
 κατηγορήσωσιν³ αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν 11
 ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ⁴ τοῦτο τοῖς
 σάββασιν εἰς βόθυνον,⁵ οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσω 12
 οὖν διαφέρει⁶ ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν
 καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. 13
 Καὶ ἐξέτεινεν,⁷ καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ὑγιής⁹ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ 14
 Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁰ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως
 αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν¹¹ ἐκεῖθεν· καὶ 15
 ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς
 πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν¹² αὐτόν 16
 ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹³ τοῦ προφήτου, 17
 λέγοντος, Ἰδού, ὁ παῖς¹⁴ μου ὃν ἡρέτισα·¹⁵ ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν 18
 εὐδόκησεν¹⁶ ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ
 κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,¹⁷ οὐδὲ κραυγάσει·¹⁸ 19
 οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις¹⁹ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον²⁰ 20
 συντετριμμένον²¹ οὐ κατεάξει,²² καὶ λίνον²³ τυφόμενον²⁴ οὐ

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ξηρός, dry, withered. ³ κατηγορέω, accuse, charge. ⁴ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁵ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ⁶ διαφέρω, differ, carry through. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹² φανερός, manifest, apparent. ¹³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁵ αἵρετιζω, choose. ¹⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁷ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ¹⁸ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁹ πλατεία, ας, ἡ, street. ²⁰ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²¹ συντρίβω, break in pieces, crush. ²² κατὰγνυμι, break in pieces. ²³ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ²⁴ τύφω, raise smoke.

σβέσει:¹ ἕως ἂν ἐκβάλλῃ εἰς νίκος² τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι 21
αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,³ τυφλὸς καὶ κωφός:⁴ καὶ 22
ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν⁴ καὶ λαλεῖν καὶ
βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο⁵ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι⁶ οὗτός 23
ἐστὶν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος 24
οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ⁷ ἄρχοντι τῶν
δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις⁸ αὐτῶν εἶπεν 25
αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα⁹ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:¹⁰ καὶ
πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα⁹ καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ 26
εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:⁹ πῶς
οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ⁷ 27
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ
τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.¹¹ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ 28
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν¹² ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ 29
καὶ τὰ σκεύη¹³ αὐτοῦ διαρπάσαι,¹⁴ ἐὰν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν
ἰσχυρόν; Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.¹⁴ Ὁ μὴ ὦν μετ' 30

¹ σβέννυμι, quench, extinguish. ² νίκος, ους, τό, victory. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ κωφός, deaf, dumb. ⁵ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁶ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁷ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁸ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ⁹ μερίζω, divide, part. ¹⁰ ἐρημόω, destroy, strip. ¹¹ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹² φθάνω, come before another, anticipate. ¹³ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁴ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly.

ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹ 31

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία²

ἄφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία² οὐκ

ἄφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ 32

υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἄφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ

πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἄφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν

αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ 33

τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρόν,³ καὶ

τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·³ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον

γινώσκεται. Γεννήματα⁴ ἐχιδνῶν,⁵ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, 34

πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος⁶ τῆς καρδίας τὸ

στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁷ 35

ἐκβάλλει ἀγαθὰ· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ

θησαυροῦ⁷ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν,⁸ 36

ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον

ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ 37

τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.⁹

¹ σκορπίζω, scatter, disperse. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ σαπρός, rotten, worthless. ⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁵ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁶ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁷ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ⁸ ἀργός, inactive, idle.

⁹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, 38
λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ 39
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹ σημεῖον
ἐπιζητεῖ:² καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ³
τοῦ προφήτου. Ὡσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς³ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁴ τοῦ κήτους⁵ 40
τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες 41
Νινευῖται⁶ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν⁷ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα⁸ Ἰωνᾶ,
καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ³ ὧδε. Βασίλισσα⁹ νότου¹⁰ ἐγερθήσεται ἐν 42
τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ⁷ αὐτήν: ὅτι
ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹¹ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος:
καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος¹² ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον 43
πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων¹³
τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹⁴ καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, 44
Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹⁵ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
σχολάζοντα,¹⁶ σεσαρωμένον¹⁷ καὶ κεκοσμημένον.¹⁸ Τότε 45
πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ

¹μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ²ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁴κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵κήτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ⁶Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ⁷κατακρίνω, condemn. ⁸κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁹βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁰νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹¹πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹²Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹³ἄνυδρος, waterless, dry. ¹⁴ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹⁵ὅθεν, from where, from which. ¹⁶σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ¹⁷σαρώω, sweep, sweep using a broom. ¹⁸κοσμέω, adorn, put into order.

ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹ τῶν πρώτων. Οὕτως
ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ 46
αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις 47
αὐτῷ, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν,
ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, 48
Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 49
ἐκτείνας² τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοῦ, ἡ
μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα 50
τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ
καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο 13
παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, 2
ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα³ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν⁴ εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν 3
παραβολαῖς, λέγων, Ἰδοῦ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ 4
ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ
πετεινὰ⁵ καὶ κατέφαγεν⁶ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁷ 5

¹ χείρων, worse. ² ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ³ ἐμβαίνω, embark. ⁴ αἰγιαλός, οὖ, ό, seashore, beach. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ⁷ πετρώδης, rocky, stony.

ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,¹ διὰ τὸ μὴ
 ἔχειν βάθος² γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατειλαντος³ ἐκαυματίσθη,⁴ καὶ διὰ 6
 τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁵ ἐξηράνθη.⁶ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,⁷ 7
 καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι⁷ καὶ ἀπέπνιξαν⁸ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν 8
 ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,⁹ ὃ δὲ
 ἐξήκοντα,¹⁰ ὃ δὲ τριάκοντα.¹¹ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς 10
 λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται 11
 γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ
 δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· 12
 ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν 13
 παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ
 ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν. Καὶ ἀναπληροῦται¹² 14
 αὐτοῖς ἡ προφητεία¹³ Ἡσαΐου, ¹⁴ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ¹⁵ ἀκούσετε, καὶ
 οὐ μὴ συνήτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15
 Ἐπαχύνθη¹⁶ γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως
 ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·¹⁸ μήποτε
 ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ

¹ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ² βάθος, ους, τό, depth, deep. ³ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁴ καυματίζω, burn up, scorch. ⁵ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ ξηραίνω, dry up, parch. ⁷ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁸ ἀποπνίγω, choke, drown. ⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁰ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² ἀναπληρόω, fill up, fulfill. ¹³ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ¹⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁵ ἀκοή, ης, ἡ, hearing, report. ¹⁶ παχύνω, fatten. ¹⁷ βαρέως, with difficulty, heavily. ¹⁸ καμμύω, close (the eyes), close.

συνῶσιν, καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσονται αὐτούς. Ὑμῶν δὲ 16
 μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι
 ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ δίκαιοι 17
 ἐπεθύμησαν¹ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ
 ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν 18
 τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ 19
 μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάζει² τὸ ἐσπαρμένον ἐν
 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ 20
 τὰ πετρώδη³ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς
 μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν⁴ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ 21
 πρόσκαιρός⁵ ἐστιν: γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁶ διὰ τὸν
 λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁷ σπαρεῖς, 22
 οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα⁸ τοῦ αἰῶνος
 τούτου καὶ ἡ ἀπάτη⁹ τοῦ πλούτου¹⁰ συμπνίγει¹¹ τὸν λόγον, καὶ
 ἄκαρπος¹² γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός 23
 ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών: ὃς δὴ¹³ καρποφορεῖ,¹⁴ καὶ
 ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹⁵ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁶ ὁ δὲ τριάκοντα.¹⁷

¹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ² ἀρπάζω, seize, snatch. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁶ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁷ ἀκάνθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁸ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ⁹ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹⁰ πλούτος, οὗ, ὁ, wealth, riches. ¹¹ συμπνίγει, choke, choke utterly. ¹² ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹³ ὃς, ὃς, also, indeed. ¹⁴ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁶ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁷ τριάκοντα, thirty, 30.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη² ἡ 24

βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ

ἀγρῷ αὐτοῦ: ἐν δὲ τῷ καθεύδειν³ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ 25

ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν ζιζάνια⁴ ἀνὰ⁵ μέσον τοῦ σίτου,⁶ καὶ ἀπῆλθεν. 26

Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν⁷ ὁ χόρτος⁸ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη

καὶ τὰ ζιζάνια.⁴ Προσελθόντες δὲ οἱ δούλοι τοῦ οἰκοδεσπότου⁹ 27

εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ;

Πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια;⁴ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος 28

τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δούλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν

ἀπελθόντες συλλέξομεν¹⁰ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ: μήποτε, 29

συλλέγοντες¹⁰ τὰ ζιζάνια,⁴ ἐκριζώσῃτε¹¹ ἅμα¹² αὐτοῖς τὸν σῖτον.⁶ 30

Ἄφετε συναυξάνεσθαι¹³ ἀμφοτέρα¹⁴ μέχρι¹⁵ τοῦ θερισμοῦ:¹⁶ καὶ ἐν

καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁶ ἔρῳ τοῖς θερισταῖς,¹⁷ Συλλέξατε¹⁰ πρῶτον

τὰ ζιζάνια,⁴ καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας¹⁸ πρὸς τὸ κατακαῦσαι¹⁹

αὐτά: τὸν δὲ σῖτον⁶ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²⁰ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ 31

βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ²¹ σινάπεως,²² ὃν λαβὼν ἄνθρωπος

ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν 32

¹ παρατίθημι, set before, entrust. ² ὁμοιάω, make like, liken. ³ καθεύδω, sleep. ⁴ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁵ ἀνά, upwards, upon. ⁶ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁷ βλαστάνω, sprout, produce. ⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁰ συλλέγω, collect, gather. ¹¹ ἐκριζώω, uproot, root out. ¹² ἅμα, at the same time. ¹³ συναυξάνομαι, grow together. ¹⁴ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁵ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁶ θερισμός, ου, ὁ, harvest, reaping. ¹⁷ θεριστής, ου, ὁ, reaper, harvester. ¹⁸ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ¹⁹ κατακαίω, burn up, consume entirely. ²⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ²¹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ²² σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard.

σπερμάτων: ὅταν δὲ αὐξηθῇ,¹ μείζον τῶν λαχάνων² ἐστίν, καὶ
 γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ³ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 κατασκηνοῦν⁴ ἐν τοῖς κλάδοις⁵ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33
 οὐρανῶν ζύμη,⁶ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν⁷ εἰς ἀλεύρου⁸ σάτα⁹
 τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹⁰ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ 34
 χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 35
 διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα
 μου, ἐρεύξομαι¹¹ κεκρυμμένα⁷ ἀπὸ καταβολῆς¹² κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ 36
 προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹³ ἡμῖν τὴν
 παραβολὴν τῶν ζιζανίων¹⁴ τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 37
 αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: 38
 ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος: τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ
 υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζανία¹⁴ εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ 39
 ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος: ὁ δὲ θερισμὸς¹⁵

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² λαχάνων, ου, τό, garden herb, vegetable. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ κατασκηνώ, cause to dwell, settle.
⁵ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁶ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁷ κρύπτω, conceal, hide. ⁸ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁹
 σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁰ ζυμώω, leaven, ferment. ¹¹ ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ¹² καταβολή, ἥς, ἡ, foundation,
 depositing. ¹³ φράζω, explain, interpret. ¹⁴ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹⁵ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping.

συντέλεια¹ τοῦ αἰώνος ἐστίν· οἱ δὲ θερισταὶ² ἄγγελοί εἰσιν. 40

Ὡσπερ οὖν συλλέγεται³ τὰ ζιζάνια⁴ καὶ πυρὶ καίεται,⁵ οὕτως
 ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ¹ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ 41
 ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν³ ἐκ τῆς
 βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα⁶ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν
 ἀνομίαν,⁷ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον⁸ τοῦ πυρός· ἐκεῖ 42
 ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁰ τῶν ὀδόντων.¹¹ Τότε οἱ δίκαιοι 43
 ἐκλάμπουσιν¹² ὥς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ
 ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹³ 44
 κεκρυμμένῳ¹⁴ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:¹⁴ καὶ
 ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹⁵ καὶ
 ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹⁶ 45
 ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας:¹⁷ ὃς εὐρὼν ἓνα πολύτιμον¹⁸ 46
 μαργαρίτην,¹⁷ ἀπελθὼν πέπρακεν¹⁹ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ
 ἠγόρασεν αὐτόν.

¹ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ² θεριστής, οὐ, ὁ, reaper, harvester. ³ συλλέγω, collect, gather. ⁴ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁵ καίω, burn, ignite. ⁶ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁸ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ⁹ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁰ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹² ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ¹⁷ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁸ πολύτιμος, very precious, costly. ¹⁹ πιπράσκω, sell.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη¹ βληθείση εἰς 47
 τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους² συναγαγούση· ἦν, ὅτε 48
 ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες³ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,⁴ καὶ καθίσαντες,
 συνέλεξαν⁵ τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,⁶ τὰ δὲ σαπρὰ⁷ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως 49
 ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ⁸ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ
 ἀφοριοῦσιν⁹ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν 50
 αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁰ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹¹ καὶ ὁ
 βρυγμὸς¹² τῶν ὀδόντων.¹³

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, 51
 Ναί, κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς 52
 μαθητευθεὶς¹⁴ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν
 ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,¹⁵ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ¹⁶
 αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.¹⁷

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν 53
 ἐκεῖθεν· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα¹⁹ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν 54
 τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι²⁰ αὐτοὺς καὶ λέγειν,
 Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ 55

¹ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ² γένος, ους, τό, race, kind. ³ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ⁴ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ⁵ συλλέγω, collect, gather. ⁶ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ⁷ σαπρὸς, rotten, worthless. ⁸ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁹ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁰ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹¹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹² βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹³ ὀδούς, ὁ, ὁ, tooth. ¹⁴ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁶ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁷ παλαιός, old, ancient. ¹⁸ μετρίρω, go away, depart. ¹⁹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

τοῦ τέκτονος¹ υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς² καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ 56
 αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσίν; Πόθεν οὖν τούτω
 ταῦτα πάντα; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 57
 αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,³ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁴ αὐτοῦ
 καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, 58
 διὰ τὴν ἀπιστίαν⁵ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁶ τὴν ἀκοήν⁷ 14
 Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν⁸ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ 2
 βαπτιστής;⁹ αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ
 δυνάμεις ἐνεργοῦσιν¹⁰ ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν 3
 Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα¹¹ τὴν
 γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ 4
 Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν 5
 ἀποκτείνειν, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. 6
 Γενεσίῳ¹² δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο¹³ ἡ θυγάτηρ τῆς
 Ἡρωδιάδος¹¹ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν¹⁴ τῷ Ἡρώδῃ: ὅθεν¹⁵ μεθ' 7
 ὅρκου¹⁶ ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, 8

¹ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ² Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ³ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁴ πατρίς, ἶδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ ἐνεργέω, work, effect. ¹¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹² γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ¹³ ὀρχέομαι, dance. ¹⁴ ἀρέσκω, please, serve. ¹⁵ ὅθεν, from where, from which. ¹⁶ ὅρκος, ου, ὁ, oath.

προβιβασθεῖσα¹ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησίν, ὧδε ἐπὶ
 πίνακι² τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.³ Καὶ ἐλυπήθη ὁ 9
 βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους⁴ καὶ τοὺς συνανακειμένους⁵
 ἐκέλευσεν δοθῆναι: καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν⁶ τὸν Ἰωάννην ἐν 10
 τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,² καὶ ἐδόθη 11
 τῷ κορασίῳ:⁷ καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ 12
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν⁸ αὐτό: καὶ ἐλθόντες
 ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁹ ἐκείθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον 13
 τόπον κατ' ἰδίαν: καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ
 πεζῇ¹⁰ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, 14
 καὶ ἐσπλαγχνίσθη¹¹ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους
 αὐτῶν. Ὁψίας¹³ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 15
 αὐτοῦ, λέγοντες, Ἐρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη
 παρῆλθεν: ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας
 ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.¹⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 16
 χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν: δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ 17
 λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο

¹ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ² πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ³ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁵ συνανακειμαι, recline at table with. ⁶ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁷ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁸ θάπτω, bury. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ πεζῇ, by land, on foot. ¹¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹² ἀρρωστος, sick, ill. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind.

ἰχθύας.¹ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς 18
 ὄχλους ἀνακλιθῆναι² ἐπὶ τοὺς χόρτους,³ λαβὼν τοὺς πέντε
 ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν,
 εὐλόγησεν, καὶ κλάσας⁴ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ
 μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·⁵ καὶ 20
 ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,⁶ δώδεκα κοφίνους⁷
 πλήρεις.⁸ Οἱ δὲ ἐσθιόντες ἦσαν ἄνδρες ὥσει⁹ πεντακισχίλιοι,¹⁰ 21
 χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι¹² εἰς τὸ 22
 πλοῖον, καὶ προάγειν¹³ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,¹⁴ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς
 ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν 23
 προσεύξασθαι· ὁψίας¹⁵ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον 24
 ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹⁶ ὑπὸ τῶν κυμάτων·
 ἦν γὰρ ἐναντίος¹⁸ ὁ ἄνεμος. Τετάρτῃ¹⁹ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς 25
 ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. 26
 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα
 ἐταράχθησαν,²⁰ λέγοντες ὅτι Φάντασμα²¹ ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ
 φόβου ἔκραζαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 27

¹ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁴ κλάω, break. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁷ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ⁸ πλήρης, full. ⁹ ὥσει, like, about. ¹⁰ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹¹ ἀναγκάζω, force, compel. ¹² ἐμβαίνειν, embark. ¹³ προάγω, lead forth, go before. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ ὁψιος, late. ¹⁶ βασανίζω, torment, torture. ¹⁷ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁸ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹⁹ τέταρτος, fourth. ²⁰ ταρασσώ, trouble, agitate. ²¹ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost.

Θαρσεῖτε·¹ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος 28

εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἔλθειν ἐπὶ τὰ ὕδατα. 29

Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος

περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἔλθειν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ 30

τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι²

ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας³ 31

τὴν χεῖρα ἐπελάβετο⁴ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,⁵ εἰς τί

ἐδίστας;⁶ Καὶ ἐμβάντων⁷ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν⁸ ὁ 32

ἄνεμος· οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἔλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, 33

λέγοντες, Ἀληθῶς⁹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες¹⁰ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.¹¹ Καὶ 34

ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς

ὅλην τὴν περίχωρον¹² ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας

τοὺς κακῶς¹³ ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον 36

ἄψωνται τοῦ κρασπέδου¹⁴ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο

διεσώθησαν.¹⁵

¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ² καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ³ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁴ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁵ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁶ διστάζω, doubt, waver. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ κοπάζω, stop, abate. ⁹ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁰ διαπεράω, cross over, pass through. ¹¹ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹² περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹³ κακῶς, badly, evilly. ¹⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁵ διασώζω, save, bring safely to.

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ **15**

Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹ τὴν **2**

παράδοσιν² τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται³ τὰς χεῖρας

αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ **3**

τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν

παράδοσιν² ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,⁴ λέγων, Τίμα⁵ τὸν **4**

πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ κακολογῶν⁶ πατέρα ἢ μητέρα

θανάτῳ τελευτάτω·⁷ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ **5**

μητρί, Δῶρον,⁸ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,⁹ καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁵ τὸν

πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ ἡκυρώσατε¹⁰ τὴν ἐντολὴν **6**

τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν· ὑποκριταί,¹¹ καλῶς **7**

προεφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,¹² λέγων, Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς **8**

οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσιν¹³ με τιμᾷ,⁵ ἡ δὲ

καρδία αὐτῶν πόρρω¹⁴ ἀπέχει¹⁵ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁶ δὲ σέβονται¹⁷ **9**

μέ, διδάσκοντες διδασκαλίας¹⁸ ἐντάλματα¹⁹ ἀνθρώπων. Καὶ **10**

προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε. **11**

Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ²⁰ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ

ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ²⁰ τὸν ἄνθρωπον. **12**

Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ

¹ παραβαίνω, go aside, transgress. ² παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ³ νίπτω, wash. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁷ τελευτάω, die, end. ⁸ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ¹¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹³ χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹⁴ πόρρω, far (away), far. ¹⁵ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁶ μάτην, in vain, no end. ¹⁷ σέβομαι, reverence, worship. ¹⁸ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹⁹ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²⁰ κοινώω, make common, defile.

Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν· Ὁ δὲ 13
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα φυτεία,¹ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν² ὁ πατήρ μου
ὁ οὐράνιος,³ ἐκριζωθήσεται.⁴ Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί⁵ εἰσιν τυφλοὶ 14
τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,⁶ ἀμφότεροί⁷ εἰς βόθυνον⁸
πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον⁹ ἡμῖν 15
τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν¹⁰ καὶ ὑμεῖς 16
ἀσύνετοί¹¹ ἐστε· Οὐπω νοεῖτε¹² ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον¹³ εἰς τὸ 17
στόμα εἰς τὴν κοιλίαν¹⁴ χωρεῖ,¹⁵ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα¹⁶ ἐκβάλλεται· 18
Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται,
κάκεϊνα¹⁷ κοινοὶ¹⁸ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται 19
διαλογισμοί¹⁹ πονηροί, φόνοι,²⁰ μοιχεῖαι,²¹ πορνεῖαι, κλοπαί,²²
ψευδομαρτυρίαι,²³ βλασφημίαι·²⁴ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινούντα¹⁸ τὸν 20
ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτους²⁵ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοὶ¹⁸ τὸν
ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν²⁶ εἰς τὰ μέρη Τύρου²⁷ 21
καὶ Σιδῶνος.²⁸ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία²⁹ ἀπὸ τῶν ὁρίων³⁰ 22
ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν³¹ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν με,

¹ φυτεία, ας, ἡ, plant. ² φυτεύω, plant. ³ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁴ ἐκριζώω, uproot, root out. ⁵ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ⁶ ὁδηγέω, lead, guide. ⁷ ἀμφότεροι, both, both of two. ⁸ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ⁹ φράζω, explain, interpret. ¹⁰ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ¹¹ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁵ χωρέω, make room for, hold. ¹⁶ ἀφεδρῶν, ὦνος, ὁ, toilet, latrine. ¹⁷ κάκεϊνος, and he, and she. ¹⁸ κοινός, make common, defile. ¹⁹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ²⁰ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ²¹ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ²² κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ²³ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ²⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²⁵ ἀνίπτος, unwashed. ²⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁷ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²⁸ Σιδῶν, ὦνος, ἡ, Sidon. ²⁹ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ³⁰ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ³¹ κραυγάζω, cry out, cry aloud.

κύριε, νιὲ Δαυίδ: ἡ θυγάτηρ μου κακῶς¹ δαιμονίζεται.² Ὁ δὲ οὐκ 23
 ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
 ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν³
 ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ 24
 πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα 25
 προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει⁴ μοι. Ὁ δὲ 26
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
 τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.⁵ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε: καὶ 27
 γὰρ τὰ κυνάρια⁵ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων⁶ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς
 τραπέζης⁷ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτῇ, Ὡ⁸ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις: γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις.
 Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς⁹ ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29
 Γαλιλαίας: καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον 30
 αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,¹⁰ τυφλούς,
 κωφούς,¹¹ κυλλούς,¹² καὶ ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν¹³ αὐτοὺς
 παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς: ὥστε τοὺς 31
 ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφούς¹¹ λαλοῦντας, κυλλούς¹²
 ὑγιεῖς,¹⁴ χωλούς¹⁰ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ

¹ κακῶς, badly, evilly. ² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ³ ὀπισθεν, behind, after. ⁴ βοηθέω, come to the aid of. ⁵ κυνάριον, ου, τό, little dog. ⁶ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁷ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁸ ὦ, Oh! omega. ⁹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁰ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² κυλλός, crippled, lame. ¹³ ῥίπτω, throw, cast. ¹⁴ ὑγιής, whole, healthy.

ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32

Σπλαγχνίζομαι¹ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς

προσμένουσιν² μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολύσαι

αὐτοὺς νήστεις³ οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν⁴ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ 33

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ⁵ ἄρτοι

τοσοῦτοι,⁶ ὥστε χορτάσαι⁷ ὄχλον τοσοῦτον;⁶ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ 34

Ἰησοῦς, Πόσους ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα

ἰχθύδια.⁸ Καὶ ἐκέλευσεν τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν⁹ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ 35

λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹⁰ εὐχαριστήσας

ἔκλασεν,¹¹ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ

ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν·⁷ καὶ ἦσαν τὸ 37

περισευῶν τῶν κλασμάτων,¹² ἑπτὰ σφυρίδας¹³ πλήρεις.¹⁴ Οἱ δὲ 38

ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι¹⁵ ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ

παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη¹⁶ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 39

ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια¹⁷ Μαγδαλά.¹⁸

¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ² προσμένω, wait longer, remain. ³ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁴ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ⁵ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁶ τοσοῦτος, so great, so much. ⁷ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁸ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ⁹ ἀνατίπτω, recline, lie down. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ κλάω, break. ¹² κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹³ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁶ ἐμβαίνω, embark. ¹⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁸ Μαγδαλά, ἡ, Magdala.

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹ πειράζοντες **16**

ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι² αὐτοῖς. Ὁ **2**

δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὅψιας³ γενομένης λέγετε, Εὐδία:⁴

πυρράζει⁵ γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,⁶ Σήμερον χειμῶν:⁷ πυρράζει⁵ **3**

γὰρ στυγνάζων⁸ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,⁹ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ

οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,¹⁰ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ

δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹¹ σημεῖον ἐπιζητεῖ:¹² καὶ **4**

σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹³ τοῦ

προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁴ αὐτούς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἔλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁵ ἐπελάθοντο¹⁶ ἄρτους **5**

λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε¹⁷ ἀπὸ **6**

τῆς ζύμης¹⁸ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.¹ Οἱ δὲ **7**

διελογίζοντο¹⁹ ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. **8**

Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹⁹ ἐν ἑαυτοῖς,

ὀλιγόπιστοι,²⁰ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὕπω νοεῖτε,²¹ οὐδὲ **9**

μνημονεύετε²² τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,²³ καὶ

πόσους κοφίνους²⁴ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν **10**

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ³ ὥψιος, late. ⁴ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁵ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ⁶ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁷ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ⁸ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ⁹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ διακρίνω, discriminate, judge. ¹¹ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁶ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹⁷ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁸ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ²⁰ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²¹ νοέω, understand, consider. ²² μνημονεύω, remember, make mention of. ²³ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ²⁴ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket.

τετρακισχιλίων,¹ καὶ πόσας σπυρίδας² ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,³ 11
 ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν⁴ ἀπὸ τῆς ζύμης⁵ τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;⁶ Τότε συνήκαν ὅτι οὐκ εἶπεν 12
 προσέχειν⁴ ἀπὸ τῆς ζύμης⁵ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁶

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας⁷ τῆς Φιλίππου ἡρώτα 13
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι,
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν 14
 βαπτιστήν:⁸ ἄλλοι δὲ Ἡλίαν: ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,⁹ ἢ ἓνα τῶν
 προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 15
 Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 17
 Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
 ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ δέ 18
 σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ¹⁰ οἰκοδομήσω
 μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι¹¹ Ἅδου¹² οὐ κατισχύσουσιν¹³
 αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς¹⁴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: καὶ 19
 ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς: καὶ ὃ

¹ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ² σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ³ νοέω, understand, consider. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁷ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁸ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁰ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹¹ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹² Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ¹³ κατισχύω, overpower, prevail. ¹⁴ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key.

ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε 20
 διεστείλατο¹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός
 ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ 21
 αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν
 πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι,
 καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος² αὐτὸν ὁ 22
 Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ λέγων, Ὅτι ἐγὼ σοι, κύριε: οὐ μὴ
 ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς⁴ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω 23
 μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν⁵ μου εἶ: ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ,
 ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 24
 αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθαι, ἀπαρνησάσθω⁶ ἑαυτόν, καὶ
 ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν 25
 θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται⁷ 26
 ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,⁸ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
 ζημιωθῇ;⁹ Ὅτι δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹⁰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;
 Μὲλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ 27
 πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει

¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ² προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ³ ἡλεως, gracious, merciful. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ σκάνδαλον, οὐ, τό, cause of stumbling, snare. ⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁷ ὠφελέω, profit, help. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ ζημιώω, suffer loss, inflict loss upon. ¹⁰ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price.

ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν¹ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες 28

ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται² θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἑξ³ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ 17

Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει⁴ αὐτοὺς

εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁵ κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁶ ἔμπροσθεν 2

αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν⁷ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ

ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδού, ὤφθησαν 3

αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.⁸ 4

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστίν

ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,⁹ σοὶ μίαν,

καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, 5

νεφέλη φωτεινὴ¹⁰ ἐπεσκίασεν¹¹ αὐτούς: καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῆς

νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ

εὐδόκησα:¹² αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον 6

ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.¹³ Καὶ 7

προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ

φοβεῖσθε. Ἐπάραντες¹⁴ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, 8

¹ πράξις, εως, ή, deed, function. ² γεύομαι, taste, experience. ³ ἑξ, six, 6. ⁴ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁵ ὑψηλός, high, lofty. ⁶ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁷ λάμπω, shine. ⁸ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁹ σκηνή, ἥς, ή, tent, tabernacle. ¹⁰ φωτεινός, bright, full of light. ¹¹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹² εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ ἐπαίρω, lift up, raise.

εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹ αὐτοῖς ὁ 9

Ἰησοῦς, λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,² ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ 10

μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι

Ἥλιαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 11

Ἥλιος μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει³ πάντα: λέγω δὲ 12

ὑμῖν ὅτι Ἥλιος ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ

ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ 13

Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁴ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14

γονυπετῶν⁵ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι 15

σεληνιαῖται⁶ καὶ κακῶς⁷ πάσχει: πολλάκις⁸ γὰρ πίπτει εἰς τὸ

πῦρ, καὶ πολλάκις⁸ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς 16

μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι. 17

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ⁹ γενεὰ ἄπιστος¹⁰ καὶ

δυστραμμένη,¹¹ ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως πότε ἀνέξομαι

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ὄραμα, τοσ, τό, vision, spectacle. ³ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁴ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁶ σεληνιαῖσθαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ ὦ, Oh! omega. ¹⁰ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹¹ διαστρέφω, distort, pervert. ¹² ἀνέχομαι, endure, bear with.

ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 18
 καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς¹ ἀπὸ
 τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' 19
 ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ 20
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν² ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω
 ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον³ σινάπεως,⁴ ἐρεῖτε τῷ ὄρει
 τούτῳ, Μετάβηθι⁵ ἐντεῦθεν⁶ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται.⁵ καὶ οὐδὲν
 ἀδυνατήσῃ⁷ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος⁸ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν 21
 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.⁹

Ἀναστρεφομένων¹⁰ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22
 Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ 23
 ἐλυπήθησαν σφόδρα.¹¹

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,¹² προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα¹³ 24
 λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ
 τὰ δίδραχμα;¹³ Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, 25
 προέφθασεν¹⁴ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ
 βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;¹⁵ Ἀπὸ

¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ² ἀπιστία, ἀς, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁷ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ⁸ γένος, ους, τό, race, kind. ⁹ νηστεία, ἀς, ἡ, fasting, fast. ¹⁰ ἀναστρέφω, return, live. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹³ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ¹⁴ προφθάνω, anticipate, come before. ¹⁵ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax.

τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν;¹ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, 26
 Ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν.¹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε² ἐλεύθεροί³
 εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν 27
 θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,⁴ καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν⁵
 ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα·⁶ ἐκείνον
 λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ⁷ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς 18
 ἄρα⁸ μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ 2
 προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ
 αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε⁹ καὶ 3
 γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει¹⁰ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, 4
 οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὅς ἐὰν 5
 δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· ὅς 6
 δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς
 ἐμέ, συμφέρει¹¹ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ¹² μύλος¹³ ὀνικὸς¹⁴ εἰς τὸν
 τράχηλον¹⁵ αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ¹⁶ ἐν τῷ πελάγει¹⁷ τῆς
 θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων·¹⁸ ἀνάγκη¹⁹ γάρ 7

¹ ἀλλότριος, strange, foreign. ² γέ, indeed, at least. ³ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁴ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ⁵ ἰχθύς, ὅς, fish. ⁶ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ⁷ ἀντί, instead of, in place of. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ στρέφω, turn, am converted. ¹⁰ ταπεινῶω, humble, humiliate. ¹¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹² κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹³ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ¹⁴ ὀνικός, of or for an ass. ¹⁵ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹⁶ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁷ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹⁸ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁹ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress.

ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα:¹ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, δι' οὗ
 τὸ σκάνδαλον¹ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου 8
 σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον² αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι
 ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν³ ἢ κυλλόν,⁴ ἢ δύο χεῖρας ἢ
 δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ 9
 ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε⁵ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·
 καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁶ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο
 ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁷ τοῦ πυρός. Ὅρατε 10
 μὴ καταφρονήσητε⁸ ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
 οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός βλέπουσιν τὸ
 πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς 11
 τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν γέννηταί 12
 τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν⁹ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν: οὐχὶ
 ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹⁰ ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
 πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γέννηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 13
 χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα¹⁰ τοῖς μὴ
 πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς 14
 ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ κυλλός, crippled, lame. ⁵ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁶ μονόφθαλμος, one-eyed. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ καταφρονέω, think little of, despise. ⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁰ ἐννέα, nine, 9.

Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον¹ αὐτὸν 15
 μεταξὺ² σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας³ τὸν
 ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ 16
 δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥήμα· 17
 ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁴ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς
 ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁴ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁵ καὶ ὁ τελώνης.
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν 18
 τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν
 τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν 19
 συμφωνήσωσιν⁷ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος⁸ οὗ ἐὰν
 αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
 οὐρανοῖς. Οὗ⁹ γὰρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν 20
 ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις¹⁰ 21
 ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις
 ; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις,¹¹ ἀλλ' ἕως 22
 ἐβδομηκοντάκις¹² ἐπτά. Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη¹³ ἡ βασιλεία τῶν 23
 οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν συνᾶραι¹⁴ λόγον μετὰ

¹ ἐλέγχω, convict, reprove. ² μεταξὺ, between, after. ³ κερδαίνω, gain, win. ⁴ παρακούω, overhear, listen. ⁵ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁸ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ⁹ οὔ, where, when. ¹⁰ ποσάκις, how often? how often. ¹¹ ἐπτάκις, seven times. ¹² ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ¹³ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁴ συναίρω, settle accounts, make a reckoning.

τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν,¹ προσηνέχθη 24
αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης² μυρίων³ ταλάντων.⁴ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ 25
ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦπραθῆναι,⁵ καὶ τὴν
γυναικα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ
ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, 26
Κύριε, μακροθύμησον⁶ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. 27
Σπλαγχνισθεῖς⁷ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν,
καὶ τὸ δάνειον⁸ ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν 28
ἓνα τῶν συνδούλων⁹ αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹⁰ δηνάρια,¹¹
καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,¹² λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. 29
Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος⁹ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει
αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον⁶ ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ 30
οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ
ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι⁹ αὐτοῦ τὰ 31
γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα:¹³ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹⁴ τῷ
κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος 32
αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν
ὀφειλὴν¹⁵ ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει καὶ 33
σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν⁹ σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; Καὶ 34

¹ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ² ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ³ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁴ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁵ πιπράσκω, sell. ⁶ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ⁹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹² πνίγω, choke, strangle. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ διασαφέω, report, explain. ¹⁵ ὀφειλή, ἤς, ἡ, debt, duty.

ὀργισθεῖς¹ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,²
 ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου 35
 ὁ ἐπουράνιος³ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ
 αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα⁴ αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν⁵ 19
 ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια⁶ τῆς Ἰουδαίας πέραν⁷
 τοῦ Ἰορδάνου.⁸ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ 2
 ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι 3
 πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ
 ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;⁹ Ὁ δὲ 4
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς
 ἄρσεν¹⁰ καὶ θῆλυ¹¹ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ἐνεκεν τούτου 5
 καταλείψει¹² ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται¹³ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς
 σάρκα μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ 6
 θεὸς συνέζευξεν,¹⁴ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.¹⁵ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί 7
 οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο¹⁶ δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,¹⁷ καὶ
 ἀπολῦσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν 8

¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ² βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ³ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁴ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁵ μεταίρω, go away, depart. ⁶ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁰ ἄρσεν, male. ¹¹ θῆλυς, female, woman. ¹² καταλείπω, leave, leave behind. ¹³ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁴ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹⁵ χωρίζω, separate, depart. ¹⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁷ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation.

σκληροκαρδίαν¹ ὑμῶν ἐπέτρεψεν² ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας
 ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην,
 μοιχᾶται:³ καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.³ Λέγουσιν 10
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία⁴ τοῦ ἀνθρώπου
 μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει⁵ γαμῆσαι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 11
 πάντες χωροῦσιν⁶ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ 12
 εὐνοῦχοι,⁷ οἵτινες ἐκ κοιλίας⁸ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως: καὶ
 εἰσιν εὐνοῦχοι,⁷ οἵτινες εὐνουχίσθησαν⁹ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καὶ
 εἰσιν εὐνοῦχοι,⁷ οἵτινες εὐνούχισαν⁹ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν
 τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν⁶ χωρεῖτω.⁶

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
 προσεύξεται: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 14
 εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἔλθεῖν πρὸς με:
 τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεῖς 15
 αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ ἰδοῦ, εἷς προσελθὼν 16
 εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν
 αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, 17
 εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς

¹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ² ἐπιτρέπω, permit, allow. ³ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁶ χωρέω, make room for, hold. ⁷ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁸ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁹ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate.

ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ¹ 18
 φονεύσεις·² οὐ μοιχεύσεις·³ οὐ κλέψεις·⁴ οὐ ψευδομαρτυρήσεις·⁵ 19
 τίμα⁶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁶
 σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,⁷ Πάντα ταῦτα 20
 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου· τί ἔτι ὑστερῶ;⁹ Ἔφη αὐτῷ ὁ 21
 Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος¹⁰ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν¹¹ σου τὰ
 ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹² ἐν οὐρανῷ· καὶ
 δεῦρο,¹³ ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁷ τὸν λόγον 22
 ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁴ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 23
 δυσκόλως¹⁵ πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν¹⁶ ἐστὶν κάμηλον¹⁷ 24
 διὰ τρυπήματος¹⁸ ραφίδος¹⁹ διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 25
 ἐξεπλήσσοντο²⁰ σφόδρα,²¹ λέγοντες, Τίς ἄρα²² δύναται σωθῆναι; 26
 Ἐμβλέψας²³ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο
 ἀδύνατόν²⁴ ἐστὶν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ 27
 Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ

¹ φονεύω, kill, murder. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ⁸ νεότης, ητος, ἡ, youth, youthfulness. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ τέλειος, complete, perfect. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here! ¹⁴ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁵ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁶ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁷ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁸ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹⁹ ραφίς, ιδος, ἡ, needle. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²² ἄρα, so? (introduces a question). ²³ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁴ ἀδύνατος, impossible, unable.

ἡκολουθήσαμέν σοι: τί ἄρα¹ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ
 παλιγγενεσίᾳ² ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου
 δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες
 τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ 29
 ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ
 ἀγρούς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα³ λήψεται,
 καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.⁴ Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι 30
 ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁵ 20
 ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα⁶ πρωῒ⁷ μισθώσασθαι⁸ ἐργάτας⁹ εἰς τὸν
 ἀμπελῶνα¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας¹¹ μετὰ τῶν ἐργατῶν⁹ ἐκ 2
 δηναρίου¹² τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁰
 αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν 3
 τῇ ἀγορᾷ¹³ ἀργούς:¹⁴ καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς 4
 τὸν ἀμπελῶνα,¹⁰ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. 5
 Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁵ καὶ ἐνάτην¹⁶ ὥραν, ἐποίησεν
 ὡσαύτως.¹⁷ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην¹⁸ ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους 6

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ³ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁴ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁶ ἅμα, at the same time. ⁷ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁸ μισθῶ, hire, hire out. ⁹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁰ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹² δηνᾶριον, ου, ὁ, denarius. ¹³ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁴ ἀργός, inactive, idle. ¹⁵ ἕκτος, sixth. ¹⁶ ἐνάτος, ninth. ¹⁷ ὡσαύτως, likewise. ¹⁸ ἐνδεκάτος, eleventh.

ἐστῶτας ἀργούς,¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.² 7
 Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,³ καὶ ὃ ἐὰν ᾗ
 δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας⁴ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ 8
 ἀμπελῶνος³ τῷ ἐπιτρόπῳ⁵ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁶ καὶ
 ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν
 πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην⁷ ὥραν ἔλαβον ἀνὰ⁸ 9
 δηνάριον.⁹ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρώτοι ἐνόμισαν¹⁰ ὅτι πλείονα 10
 λήψονται: καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ⁸ δηνάριον.⁹ Λαβόντες δὲ 11
 ἐγόγγυζον¹¹ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,¹² λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ 12
 ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹³ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας,
 τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος¹⁴ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹⁵ Ὁ δὲ 13
 ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁶ οὐκ ἀδικῶ σε: οὐχὶ
 δηναρίου⁹ συνεφώνησάς¹⁷ μοι; Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπάγε: θέλω δὲ 14
 τοῦτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι 15
 ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ
 ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρώτοι, καὶ οἱ πρώτοι 16
 ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹⁸ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹⁹ Καὶ 17
 ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα

¹ ἀργός, inactive, idle. ² μισθόω, hire, hire out. ³ ἀμπελῶν, ὄνος, vineyard. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ ἐνδέκατος, eleventh. ⁸ ἀνά, upwards, upon. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ νομίζω, suppose, think. ¹¹ γογγύζω, mutter, murmur. ¹² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹³ ἴσος, equal, identical. ¹⁴ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹⁵ καύσων, ὠνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁶ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹⁷ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁸ κλητός, called, summoned. ¹⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect.

μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἴδού, 18
 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
 κατακρινοῦσιν¹ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς 19
 ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι² καὶ μαστιγῶσαι³ καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου⁴ μετὰ τῶν 20
 υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν 21
 αὐτῇ, Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ, Εἰπέ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο
 υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁵ σου, ἐν τῇ
 βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί 22
 αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ
 βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ 23
 τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι
 ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων⁵ μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ'
 οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα 24
 ἠγανάκτησαν⁷ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 25
 προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν

¹ κατακρίνω, condemn. ² ἐμπαῖζω, mock. ³ μαστιγῶ, whip, lash. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry.

ἐθνῶν κατακυριεύουσιν¹ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
κατεξουσιάζουσιν² αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς 26
ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐὰν 27
θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ 28
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον³ ἀντὶ⁴ πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος 29
πολύς. Καὶ ἰδού, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, 30
ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει,⁵ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον
ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα 31
σιωπήσωσιν.⁶ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς,
κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ 32
εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα 33
ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεῖς⁷ δὲ ὁ Ἰησοῦς 34
ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ
ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ² κατεξουσιάζω, exercise authority over. ³ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁴ ἀντὶ, instead of, in place of. ⁵ παράγω, pass by, depart. ⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἤλθον εἰς Βηθσφαγή¹ πρὸς τὸ **21**
 ὅρος τῶν Ἑλαιῶν,² τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, **2**
 λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι³ ὑμῶν,
 καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον⁴ δεδεμένην, καὶ πῶλον⁵ μετ' αὐτῆς:
 λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ **3**
 κύριος αὐτῶν χρεῖαν ἔχει: εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο **4**
 δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου,
 λέγοντος, Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται **5**
 σοι, πραῖς⁶ καὶ ἐπιβεβηκὼς⁷ ἐπὶ ὄνον⁴ καὶ πῶλον⁵ υἱὸν
 ὑποζυγίου.⁸ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς **6**
 προσέταξεν⁹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον⁴ καὶ τὸν πῶλον:⁵ **7**
 καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹⁰ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν¹¹
 ἐπάνω¹⁰ αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν¹² ἑαυτῶν τὰ **8**
 ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ: ἄλλοι δὲ ἔκοπτον¹³ κλάδους¹⁴ ἀπὸ τῶν δένδρων,
 καὶ ἐστρώννουν¹² ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁵ καὶ οἱ **9**
 ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννὰ¹⁶ τῷ υἱῷ Δαυὶδ:
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννὰ¹⁶ ἐν τοῖς
 ὑψίστοις.¹⁷ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁸ **10**
 πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, **11**

¹ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ² ἐλαία, ας, ἢ, olive tree. ³ ἀπέναντι, over against, before. ⁴ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁵ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁶ πραῖς, gentle, mild. ⁷ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ⁸ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ⁹ προστάσσω, command, order. ¹⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ¹¹ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ¹² στρωννύω, spread, furnish. ¹³ κόπτω, strike, smite. ¹⁴ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁵ προάγω, lead forth, go before. ¹⁶ ὡσαννά, hosanna. ¹⁷ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁸ σείω, shake.

Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας 12

τοὺς πωλοῦντας² καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας³

τῶν κολλυβιστῶν⁴ κατέστρεψεν,⁵ καὶ τὰς καθέδρας⁶ τῶν

πωλούντων² τὰς περιστεράς.⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ 13

οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν

ἐποιήσατε σπήλαιον⁸ ληστῶν.⁹ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ¹⁰ καὶ 14

τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ 15

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια¹¹ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς

παῖδας¹² κρίζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, Ὡσαννά¹³ τῷ υἱῷ

Δαυίδ, ἠγανάκτησαν,¹⁴ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι 16

λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε¹⁵ ἀνέγνωτε

ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων¹⁶ καὶ θηλαζόντων¹⁷ κατηρτίσω¹⁸ αἶνον;¹⁹ 17

Καὶ καταλιπὼν²⁰ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,²¹

καὶ ἡϋλίσθη²² ἐκεῖ.

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² πωλέω, sell. ³ τράπεζα, ἡς, ἡ, table. ⁴ κολλυβιστής, οὐ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁵ καταστρέφω, overturn, destroy. ⁶ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁷ περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ⁸ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹¹ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ ὠσαννά, hosanna. ¹⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁵ οὐδέποτε, never. ¹⁶ νήπιος, infant, child. ¹⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁸ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁹ αἶνος, ου, ὁ, praise. ²⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ²¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ²² ἀλιζομαι, spend the night, lodge.

Πρωΐας¹ δὲ ἐπανάγων² εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσεν.³ Καὶ ἰδὼν συκῆν⁴ 18
 μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ
 μὴ φύλλα⁵ μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι⁶ ἐκ σοῦ καρπὸς
 γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη⁷ παραχρῆμα⁸ ἡ συκῆ.⁴ Καὶ 20
 ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα⁸
 ἐξηράνθη⁷ ἡ συκῆ;⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν 21
 λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,⁹ οὐ μόνον τὸ τῆς
 συκῆς⁴ ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ¹⁰ τῷ ὄρει τοῦτω εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ
 βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν 22
 αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψετε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ 23
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ
 ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; 24
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καγὼ
 λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
 ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹¹ Ἰωάννου πόθεν ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ 25
 ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο¹² παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν
 εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε
 αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον: 26

¹ πρωΐα, ας, ἡ, early morning. ² ἐπανάγω, put out (to sea), return. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ μηκέτι, no longer. ⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁰ καὶ, and if, even if. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹² διαλογίζομαι, debate, reason.

πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ 27
ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ
αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ 28
ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ
πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὑπάγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί¹
μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω· ὕστερον² δὲ μεταμεληθεὶς,³ 29
ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁴ Ὁ δὲ 30
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31
ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος.
Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι⁵ καὶ αἱ
πόρναι⁶ προάγουσιν⁷ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν 32
γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι⁵ καὶ αἱ πόρναι⁶ ἐπίστευσαν
αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε³ ὕστερον² τοῦ πιστεῦσαι
αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁸ 33
ὅστις ἐφύτευσεν⁹ ἀμπελῶνα,¹ καὶ φραγμὸν¹⁰ αὐτῷ περιέθηκεν,¹¹
καὶ ὠρυξεν¹² ἐν αὐτῷ ληνόν,¹³ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹⁴ καὶ

¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ² ὕστερον, lastly, afterward. ³ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ τελώνης, σου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ πόρνη, ἡς, ἡ, prostitute. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ οἰκοδεσπότης, σου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ φυτεύω, plant. ¹⁰ φραγμός, οὗ, ὁ, wall, fence. ¹¹ περιτίθημι, place around, put around. ¹² ὀρύσσω, dig, dig out. ¹³ ληνός, οὗ, ἡ, wine press, winepress. ¹⁴ πύργος, σου, ὁ, tower, fortified structure.

ἐξέδοτο¹ αὐτὸν γεωργοῖς,² καὶ ἀπεδήμησεν.³ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ 34
 καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς
 γεωργούς,² λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ 35
 τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,⁴ ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ
 ἐλιθοβόλησαν.⁵ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν 36
 πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.⁶ Ὑστερον⁷ δὲ 37
 ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, Ἐντραπήσονται⁸
 τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ² ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, 38
 Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:⁹ δεῦτε,¹⁰ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ
 κατὰσχωμεν¹¹ τὴν κληρονομίαν¹² αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτόν 39
 ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελώνος¹³ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ 40
 κύριος τοῦ ἀμπελώνος,¹³ τί ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς² ἐκείνοις; 41
 Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς¹⁴ ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν
 ἀμπελῶνα¹³ ἐκδώσεται¹ ἄλλοις γεωργοῖς,² οἵτινες ἀποδώσουσιν
 αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 42
 Οὐδέποτε¹⁵ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹⁶
 οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:¹⁷ παρὰ
 κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ¹⁸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; 43
 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ

¹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ² γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁴ δέρω, beat, flay. ⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁶ ὡσαύτως, likewise. ⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ⁸ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁹ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁰ δεῦτε, come!. ¹¹ κατέχω, hold back, hold fast. ¹² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹³ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹⁴ κακῶς, badly, evilly. ¹⁵ οὐδέποτε, never. ¹⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous.

θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ 44
 πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται·¹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
 λικμήσει² αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι 45
 τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ 46
 ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ³ ὡς
 προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22
 Ὡμοιώθη⁴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις 2
 ἐποίησεν γάμους⁵ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους 3
 αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,⁵ καὶ οὐκ
 ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, 4
 Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ ἄριστόν⁶ μου ἡτοίμασα, οἱ
 ταῦροί⁷ μου καὶ τὰ σιτιστὰ⁸ τεθυμένα,⁹ καὶ πάντα ἔτοιμα·¹⁰ δεῦτε
 εἰς τοὺς γάμους.⁵ Οἱ δὲ ἀμελήσαντες¹² ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν 5
 ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν¹³ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ 6
 κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹⁴ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ 7
 ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹⁵ καὶ πέμψας τὰ
 στρατεύματα¹⁶ αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹⁷ ἐκείνους, καὶ τὴν

¹ συνθλάω, break, break in pieces. ² λικμάω, crush, scatter. ³ ἐπειδὴ, since, because. ⁴ ὁμοιόω, make like, liken. ⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁶ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁷ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ⁸ σιτιστός, fattened. ⁹ θύω, sacrifice, kill. ¹⁰ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ¹³ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹⁴ ὕβριζω, mistreat, insult. ¹⁵ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁶ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹⁷ φονεύς, έως, ὁ, murderer.

πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹ Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν 8
 γάμος² ἔτοιμος³ ἐστίν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. 9
 Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους⁴ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε,
 καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.² Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς 10
 τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὑρον, πονηροὺς τε καὶ
 ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος² ἀνακειμένων.⁵ Εἰσελθὼν δὲ ὁ 11
 βασιλεὺς θεάσασθαι⁶ τοὺς ἀνακειμένους⁵ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον
 οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα⁷ γάμου·² καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁸ πῶς 12
 εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα⁷ γάμου;² Ὁ δὲ ἐφिमώθη.⁹ Τότε 13
 εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ
 χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹⁰
 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹¹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹² τῶν ὀδόντων.¹³ Πολλοὶ 14
 γάρ εἰσιν κλητοί,¹⁴ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹⁵

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁶ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν¹⁷ ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς 16
 αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,¹⁸ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν
 ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ
 μέλει¹⁹ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον

¹ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ² γάμος, συ, ὁ, marriage, wedding. ³ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁴ διεξόδος, συ, ἡ, outlet, way out. ⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁶ θεάομαι, look at, behold. ⁷ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁸ ἐταῖρος, συ, ὁ, companion, friend. ⁹ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁰ ἐξώτερος, outer, outside. ¹¹ κλαυθμός, συ, ὁ, weeping, lamentation. ¹² βρυγμός, συ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹³ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁴ κλητός, called, summoned. ¹⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁶ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ¹⁷ παγιδεύω, ensnare, entrap. ¹⁸ Ἡρωδιανοί, ὡν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁹ μέλει, it is a care, it concerns.

ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον¹ 17
 Καίσαρι, ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν² αὐτῶν εἶπεν, Τί 18
 με πειράζετε, ὑποκριταί;³ Ἐπιδείξατέ⁴ μοι τὸ νόμισμα⁵ τοῦ 19
 κῆνσου.¹ Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.⁶ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 20
 Τίνος ἡ εἰκὼν⁷ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;⁸ Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος. 21
 Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ
 τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν 22
 ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,⁹ οἱ λέγοντες μὴ 23
 εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 24
 Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹⁰
 ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ
 ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος 25
 γαμήσας ἐτελεύτησεν·¹¹ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν
 γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ 26
 τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹² δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. 27
 Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ 28
 ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, 29
 μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ 30

¹ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ² πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁵ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁸ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁰ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ¹¹ τελευτάω, die, end. ¹² ὕστερον, lastly, afterward.

ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐγκαμίζονται,¹ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι
 τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, 31
 οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ 32
 θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ
 θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι 33
 ἐξεπλήσσοντο² ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν³ τοὺς Σαδδουκαίους,⁴ 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁵ 35
 πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν 36
 τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 37
 σου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
 διανοίᾳ⁶ σου. Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ 38
 ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁷ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν 40
 ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
 κρέμονται.⁸

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, 41
 λέγων, Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱός ἐστιν;
 Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν 43

¹ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ φιμώω, muzzle, silence. ⁴ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee.

⁵ νομικός, pertaining to the law. ⁶ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁷ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁸ κρεμάννυμι, hang, hang up.

πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ 44
μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, 45
πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι 46
λόγον: οὐδὲ ἐτόλμησέν² τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι
αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 23
λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας³ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ
οἱ Φαρισαῖοι: πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε 3
καὶ ποιεῖτε: κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ
οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁴ γὰρ φορτία⁵ βαρέα⁶ καὶ δυσβάστακτα, 4
καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁸ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁹
αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι¹⁰ αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν 5
ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹¹ τοῖς ἀνθρώποις: πλατύνουσιν¹² δὲ τὰ
φυλακτήρια¹³ αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹⁴ τὰ κράσπεδα¹⁵ τῶν
ἱματίων αὐτῶν: φιλοῦσίν τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁶ ἐν τοῖς δεῖπνοις, 6
καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας¹⁸ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς 7
ἀσπασμούς¹⁹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,²⁰ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² τολμάω, dare, endure. ³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁴ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁶ βαρὺς, heavy, burdensome. ⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁸ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ κινέω, move, stir. ¹¹ θεάομαι, look at, behold. ¹² πλατύνω, broaden, enlarge. ¹³ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹⁴ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁷ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁸ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ²⁰ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly.

Ραββί, ραββί: ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ 8
καθηγητής,¹ ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ 9
πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ
ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί:¹ εἷς γάρ 10
ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής,¹ ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται 11
ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει² ἐαυτόν, ταπεινωθήσεται:³ καὶ 12
ὅστις ταπεινώσει³ ἐαυτόν, ὑψωθήσεται.²

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι 13
κατεσθίετε⁵ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁶ μακρὰ⁷
προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον⁸ κρίμα. Οὐαὶ 14
ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι κλείετε⁹ τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ
οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι περιάγετε¹⁰ 15
τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹¹ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹² καὶ
ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹³ διπλότερον¹⁴ ὑμῶν.

¹καθηγητής, οὐ, ὁ, teacher, leader. ²ὑψώω, lift up, exalt. ³ταπεινώω, humble, humiliate. ⁴ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵κατεσθίω, eat up, devour. ⁶πρόφασις, εὖως, ἡ, pretense, pretext. ⁷μακρός, long, far distant. ⁸περισσός, excessive, abundant. ⁹κλείω, shut, shut up. ¹⁰περιάγω, lead around, go about. ¹¹ξηρός, dry, withered. ¹²προσήλυτος, οὐ, ὁ, proselyte, convert. ¹³γέεννα, ἡς, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁴διπλός, double, two-fold.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναῶ, 16
οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ χρυσῷ² τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. 17
Μωροὶ³ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,² ἢ ὁ ναὸς ὁ
ἀγιάζων τὸν χρυσόν;² Καί, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,⁴ 18
οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ δώρῳ⁵ τῷ ἐπάνω⁶ αὐτοῦ,
ὀφείλει. Μωροὶ³ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον,⁵ ἢ τὸ 19
θυσιαστήριον⁴ τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον;⁵ Ὁ οὖν ὁμόσας ἐν τῷ 20
θυσιαστηρίῳ⁴ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁶ αὐτοῦ· 21
καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῶ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι
αὐτόν· καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ 22
καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁶ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁷ ὅτι 23
ἀποδεκατοῦτε⁸ τὸ ἡδύοσμον⁹ καὶ τὸ ἄνηθον¹⁰ καὶ τὸ κύμινον,¹¹
καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹² τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον
καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα¹³ μὴ ἀφιέναι. 24
Ὁδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες¹⁴ τὸν κώνωπα,¹⁵ τὴν δὲ κάμηλον¹⁶
καταπίνοντες.¹⁷

¹ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ² χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ³ μωρός, foolish, stupid. ⁴ θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ⁵ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁹ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ¹⁰ ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ¹¹ κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ¹² βαρὺς, heavy, burdensome. ¹³ καὶ κεῖνος, and he, and she. ¹⁴ διυλίζω, filter out, strain out. ¹⁵ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁶ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹⁷ καταπίνω, drink down, swallow.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι καθαρίζετε 25
 τὸ ἔξωθεν² τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἔσωθεν⁴ δὲ
 γέμουσιν⁵ ἐξ ἀρπαγῆς⁶ καὶ ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον 26
 πρῶτον τὸ ἐντὸς⁷ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἵνα γένηται
 καὶ τὸ ἐκτὸς⁸ αὐτῶν καθαρὸν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 27
 παρομοιάζετε⁹ τάφοις¹⁰ κεκονιαμένοις,¹¹ οἵτινες ἔξωθεν² μὲν
 φαίνονται ὡραῖοι,¹² ἔσωθεν⁴ δὲ γέμουσιν⁵ ὁστέων¹³ νεκρῶν καὶ
 πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁴ Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν² μὲν φαίνεσθε τοῖς 28
 ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁴ δὲ μεστοί¹⁵ ἐστε ὑποκρίσεως¹⁶ καὶ
 ἀνομίας.¹⁷

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι οἰκοδομεῖτε 29
 τοὺς τάφους¹⁰ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε¹⁸ τὰ μνημεῖα τῶν
 δικαίων, καὶ λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, 30
 οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοί¹⁹ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. 31
 Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων²⁰ τοὺς
 προφῆτας· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον²¹ τῶν πατέρων ὑμῶν. 32

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² ἔξωθεν, from without, outside (gen). ³ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ γέμω, fill, am full of. ⁶ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ⁷ ἐντός, inside, among. ⁸ ἐκτός, aside from, besides. ⁹ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹⁰ τάφος, οὐ, ὁ, grave, tomb. ¹¹ κονιάω, whitewash. ¹² ὡραῖος, beautiful, fair. ¹³ ὁστέον, τό, bone. ¹⁴ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹⁵ μεστός, full. ¹⁶ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁸ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁹ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ²⁰ φονεύω, kill, murder. ²¹ μέτρον, οὐ, τό, measure, measuring rod.

Ὅφεις,¹ γεννήματα² ἔχιδνῶν,³ πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς 33

γεέννης;⁴ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας 34

καὶ σοφοὺς⁵ καὶ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ

σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε⁶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς

ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν 35

αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ

τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁷ υἱοῦ Βαραχίου,⁸ ὃν

ἐφονεύσατε⁹ μεταξὺ¹⁰ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.¹¹ Ἀμὴν 36

λέγω ὑμῖν ὅτι ἥξει πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτενοῦσα τοὺς προφήτας καὶ 37

λιθοβολοῦσα¹² τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις¹³

ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν¹⁴ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁵ ἐπισυνάγει¹⁴

ὄρνις¹⁶ τὰ νοσσία¹⁷ ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁸ καὶ οὐκ ἠθελήσατε.

Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ 38

με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἄν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν

ὀνόματι κυρίου.

¹ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ³ ἔχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁴ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁵ σοφός, wise. ⁶ μαστιγῶ, whip, lash. ⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁸ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ⁹ φονεύω, kill, murder. ¹⁰ μεταξὺ, between, after. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹³ ποσάκις, how often? how often. ¹⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁵ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹⁶ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹⁷ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹⁸ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ **24**

μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάι¹ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς² τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ **2**

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.³

Καθημένους δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,⁴ προσῆλθον αὐτῷ **3**

οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται;

Καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας,⁵ καὶ τῆς συντελείας⁶ τοῦ

αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις **4**

ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, **5**

λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. **6**

Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους⁷ καὶ ἀκοὰς⁸ πολέμων·⁷ ὁρᾶτε,

μὴ θροεῖσθε·⁹ δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ἐστὶν τὸ τέλος. **7**

Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν·

καὶ ἔσονται λιμοὶ¹⁰ καὶ λοιμοὶ¹¹ καὶ σεισμοὶ¹² κατὰ τόπους. **8**

Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων.¹³ Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς **9**

θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ

πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε **10**

σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ

¹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ² οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁵ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁶ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁷ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁸ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁹ θροέω, disturb, agitate. ¹⁰ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹¹ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ¹² σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹³ ὧδὴν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony.

μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται¹ 11
 ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ διὰ τὸ 12
 πληθυνθῆναι² τὴν ἀνομίαν,³ ψυγήσεται⁴ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ 13
 δὲ ὑπομείνας⁵ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται 14
 τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ⁶ εἰς
 μαρτύριον⁷ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἕξει τὸ τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁸ τῆς ἐρημώσεως,⁹ τὸ ῥηθὲν διὰ 15
 Δανιήλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων
 νοεῖτω¹⁰ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ 16
 τοῦ δώματος¹¹ μὴ καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ 18
 ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. 19
 Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹² ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹³ ἐν
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹⁴ 20
 ὑμῶν χειμῶνος,¹⁵ μηδὲ σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, 21
 οἷα¹⁶ οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ
 γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹⁷ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν 22
 ἐσώθῃ πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁸ κολοβωθήσονται¹⁷ αἱ
 ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ 23

¹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ² πληθύνω, multiply, increase. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ ψύχω, cool, grow cold. ⁵ ὑπομένω, tarry, endure. ⁶ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁸ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹² γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹³ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁴ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹⁵ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹⁶ οἷος, such as, of what kind. ¹⁷ κολοβόω, curtail, shorten. ¹⁸ ἐκλεκτός, chosen, elect.

ὧδε, μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹ καὶ 24
 ψευδοπροφῆται,² καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,³ ὥστε
 πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁴ Ἰδοὺ, προεῖρηκα⁵ 25
 ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ 26
 ἐξέλθῃτε: Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,⁶ μὴ πιστεύσητε. Ὡσπερ γὰρ ἡ 27
 ἀστραπή⁷ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν⁸ καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,⁹
 οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ 28
 ἔαν ᾗ τὸ πτώμα,¹¹ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.¹²

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος 29
 σκοτισθήσεται,¹³ καὶ ἡ σελήνη¹⁴ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁵ αὐτῆς, καὶ
 οἱ ἀστέρες¹⁶ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν
 οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹⁷ Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ 30
 υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται¹⁸ πᾶσαι αἱ
 φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον
 ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. 31
 Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος¹⁹ φωνῆς
 μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν²⁰ τοὺς ἐκλεκτούς⁴ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων²¹ οὐρανῶν ἕως ἄκρων²¹ αὐτῶν.

¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁵ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁶ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁷ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ⁸ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁹ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹⁰ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹¹ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹² ἄετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ¹³ σκοτίζω, darken. ¹⁴ σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ¹⁵ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁶ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁷ σαλεύω, shake, excite. ¹⁸ κόπτω, strike, smite. ¹⁹ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ²⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ²¹ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος² 32
 αὐτῆς γένηται ἀπαλός,³ καὶ τὰ φύλλα⁴ ἐκφύῃ,⁵ γινώσκετε ὅτι
 ἐγγὺς τὸ θέρος·⁶ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, 33
 γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ 34
 παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς 35
 καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. 36
 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ
 ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὡσπερ δὲ αἱ 37
 ἡμέραι τοῦ Νῶε,⁷ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁸ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ 38
 κατακλυσμοῦ⁹ τρώγοντες¹⁰ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ
 ἐγκαμίζοντες,¹¹ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁷ εἰς τὴν κιβωτόν,¹² 39
 καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς⁹ καὶ ἤρεν ἅπαντας,
 οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο 40
 ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. 41
 Δύο ἀλήθουσαι¹³ ἐν τῷ μύλῳ·¹⁴ μία παραλαμβάνεται, καὶ μία
 ἀφίεται. Γρηγορεῖτε¹⁵ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν 42
 ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης¹⁶ ποία 43
 φυλακὴ ὁ κλέπτης¹⁷ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁵ ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³ ἀπαλός, tender. ⁴ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁵ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁶ θέρος, ους, τό, summer. ⁷ Νῶε, ὁ, Noah. ⁸ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁹ κατακλυσμός, οὔ, ὁ, flood, deluge. ¹⁰ τρώω, gnaw, crunch. ¹¹ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹² κιβωτός, οὔ, ἡ, wooden box, ark. ¹³ ἀλήθω, grind. ¹⁴ μύλων, mill-house. ¹⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁷ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ¹⁸ εἰάω, permit, allow.

διορυγῆναι¹ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε 44
 ἔτοιμοι·² ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς 45
 ἄρα³ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,⁴ ὃν κατέστησεν⁵ ὁ
 κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας⁶ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν
 τροφήν⁷ ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος 46
 αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως.⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν 47
 τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁵ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς 48
 δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει⁹ ὁ κύριός μου ἔλθεῖν,
 καὶ ἄρξῃται τύπτειν¹⁰ τοὺς συνδούλους,¹¹ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν 49
 μετὰ τῶν μεθύοντων,¹² ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν 50
 ἡμέρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ,¹³ καὶ ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ γινώσκει, καὶ 51
 διχοτομήσει¹⁴ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν¹⁵
 θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁷ τῶν ὀδόντων.¹⁸

Τότε ὁμοιωθήσεται¹⁹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις,²⁰ 25

αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας²¹ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν²²
 τοῦ νυμφίου.²³ Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,⁴ καὶ αἱ πέντε 2
 μωραί.²⁴ Αἵτινες μωραί,²⁴ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας²¹ αὐτῶν, οὐκ 3
 ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον: αἱ δὲ φρόνιμοι⁴ ἔλαβον ἔλαιον²⁵ ἐν 4

¹ διορύσσω, break through, break in. ² ἔτοιμος, ready, prepared. ³ ἄρα, so? (introduces a question). ⁴ φρόνιμος, prudent, wise. ⁵ καθίστημι, set, constitute. ⁶ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁷ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁸ οὕτως, thus, so. ⁹ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁰ τύπτω, smite, beat. ¹¹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹² μεθύω, be drunken, am drunk. ¹³ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁴ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹⁵ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁶ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὀδός, ὁ, tooth. ¹⁹ ὁμοιάω, make like, liken. ²⁰ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ²¹ λαμπάς, ἁδός, ἡ, torch, lamp. ²² ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ²³ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ²⁴ μωρός, foolish, stupid. ²⁵ ἔλαιον, ου, τό, olive oil.

τοῖς ἀγγείοις¹ αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων² αὐτῶν. Χρονίζοντος³ 5
 δὲ τοῦ νυμφίου,⁴ ἐνύσταξαν⁵ πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.⁶ Μέσης δὲ 6
 νυκτὸς κραυγὴ⁷ γέγονεν, Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος⁴ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς
 ἀπάντησιν⁸ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι⁹ ἐκεῖναι, 7
 καὶ ἐκόσμησαν¹⁰ τὰς λαμπάδας² αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ¹¹ ταῖς 8
 φρονίμοις¹² εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου¹³ ὑμῶν, ὅτι αἱ
 λαμπάδες² ἡμῶν σβέννυνται.¹⁴ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,¹² 9
 λέγουσαι, Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ¹⁵ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ
 μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας¹⁶ καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. 10
 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος:⁴ καὶ αἱ
 ἔτοιμοι¹⁷ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,¹⁸ καὶ ἐκλείσθη¹⁹ ἡ
 θύρα. Ὑστερον²⁰ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,⁹ λέγουσαι, 11
 Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 12
 ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε²¹ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν 13
 οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν²² ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, 14
 καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν 15
 πέντε τάλαντα,²³ ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν

¹ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ² λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ³ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ νυστάζω, become drowsy, doze. ⁶ καθεύδω, sleep. ⁷ κραυγὴ, ἤς, ἡ, outcry, crying. ⁸ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁹ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁰ κοσμέω, adorn, put into order. ¹¹ μωρός, foolish, stupid. ¹² φρόνιμος, prudent, wise. ¹³ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁴ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁵ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁶ πωλέω, sell. ¹⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁸ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁹ κλείω, shut, shut up. ²⁰ ὕστερον, lastly, afterward. ²¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ²² ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ²³ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold.

δύναμιν: καὶ ἀπεδήμησεν¹ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε 16
 τάλαντα² λαβὼν εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε
 τάλαντα.² Ὡσαύτως³ καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁴ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. 17
 Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν⁵ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁶ τὸ 18
 ἀργύριον⁷ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ 19
 κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει⁸ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ 20
 προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα
 πέντε τάλαντα,² λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά² μοι παρέδωκας:
 Ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα² ἐκέρδησα⁴ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ 21
 κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός,
 ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹⁰ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
 σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα² λαβὼν εἶπεν, Κύριε, 22
 δύο τάλαντά² μοι παρέδωκας: Ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα² ἐκέρδησα⁴
 ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ 23
 πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹⁰ εἴσελθε
 εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν 24
 τάλαντον² εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς¹¹ εἶ
 ἄνθρωπος, θερίζων¹² ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν¹³ οὐ
 διεσκόρπισας:¹⁴ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα¹⁵ τὸ τάλαντόν² 25

¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁹ εὖ, well, well done. ¹⁰ καθίστημι, set, constitute. ¹¹ σκληρός, hard, rough. ¹² θερίζω, reap, gather. ¹³ ὅθεν, from where, from which. ¹⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide.

σου ἐν τῇ γῇ: ἴδε, ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ 26
 εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ,¹ ἦδεις ὅτι θερίζω² ὅπου
 οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν³ οὐ διεσκόρπισα:⁴ ἔδει οὖν σε 27
 βαλεῖν τὸ ἀργύριόν⁵ μου τοῖς τραπεζίταις,⁶ καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
 ἐκομισάμην⁷ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.⁸ Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ 28
 τάλαντον,⁹ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα.⁹ Τῷ γὰρ ἔχοντι 29
 παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
 καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹⁰ δοῦλον 30
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹¹ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹²
 καὶ ὁ βρυγμὸς¹³ τῶν ὀδόντων.¹⁴

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ 31
 ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, 32
 καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹⁵
 αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹⁶ ἀφορίζει¹⁵ τὰ πρόβατα
 ἀπὸ τῶν ἐρίφων:¹⁷ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, 33
 τὰ δὲ ἐρίφια¹⁸ ἐξ ἐυνύμων.¹⁹ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν 34
 αὐτοῦ, Δεῦτε,²⁰ οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε
 τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς²² κόσμου. 35

¹ ὀκνηρός, lazy, idle. ² θερίζω, reap, gather. ³ ὅθεν, from where, from which. ⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker. ⁷ κομίζω, receive, bring. ⁸ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ⁹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹⁰ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹¹ ἐξώτερος, outer, outside. ¹² κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹³ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁵ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁶ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁷ ἐρίφος, ου, ὁ, young goat, kid. ¹⁸ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ¹⁹ ἐυνύμος, of good name, euph. for left. ²⁰ δεῦτε, come! ²¹ κληρονομέω, inherit, obtain. ²² καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing.

Ἐπείνασα¹ γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,² καὶ ἐποτίσατέ
 με: ξένος⁴ ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με: γυμνός,⁵ καὶ περιεβάλετέ⁶ 36
 με: ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ⁷ με: ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ
 ἦλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, 37
 Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,¹ καὶ ἐθρέψαμεν;⁸ Ἡ διψῶντα,²
 καὶ ἐποτίσαμεν;³ Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον,⁴ καὶ συνηγάγομεν; 38
 Ἡ γυμνόν,⁵ καὶ περιεβάλομεν;⁶ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν 39
 φυλακῇ, καὶ ἦλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ 40
 αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν
 ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,⁹ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς 41
 ἐξ εὐωνύμων,¹⁰ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι,¹¹ εἰς τὸ
 πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
 αὐτοῦ. Ἐπείνασα¹ γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,² 42
 καὶ οὐκ ἐποτίσατέ³ με: ξένος⁴ ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: 43
 γυμνός,⁵ καὶ οὐ περιεβάλετέ⁶ με: ἀσθενής, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ
 οὐκ ἐπεσκέψασθέ⁷ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, 44
 Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,¹ ἢ διψῶντα,² ἢ ξένον,⁴ ἢ
 γυμνόν,⁵ ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε 45
 ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² διψάω, thirst, thirst for. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴ ξένος, strange, stranger. ⁵ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁸ τρέφω, make to grow, nourish. ⁹ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁰ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹¹ καταράομαι, curse.

ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ 46

ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν² αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν

αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, 26

εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ 2

Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ

σταυρωθῆναι. Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς 3

καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν³ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ

λεγομένου Καϊάφα,⁴ καὶ συνεβουλεύσαντο⁵ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω 4

κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα 5

μὴ θόρυβος⁷ γένηται ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν 6

Βηθανίᾳ⁸ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁹ προσῆλθεν αὐτῷ γυνή 7

ἀλάβαστρον¹⁰ μύρου¹¹ ἔχουσα βαρυτίμου,¹² καὶ κατέχευεν¹³ ἐπὶ

τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁴ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 8

ἠγανάκτησαν,¹⁵ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁶ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ 9

τοῦτο τὸ μύρον¹¹ πραθῆναι¹⁷ πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. 10

Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁸ παρέχετε¹⁹ τῇ

γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε γὰρ τοὺς 11

¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ² κόλασις, εως, ή, punishment, chastisement. ³ αὐλή, ής, ή, courtyard, enclosed open space. ⁴ Καϊάφας, α, ό, Caiaphas. ⁵ συμβουλεύω, plot, advise. ⁶ δόλος, ου, ό, guile, deceit. ⁷ θόρυβος, ου, ό, uproar, riot. ⁸ Βηθανία, ας, ή, Bethany. ⁹ λεπρός, ου, ό, scaly, leprous. ¹⁰ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹² βαρυτίμος, very expensive, very precious. ¹³ καταχέω, pour out, down. ¹⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁶ ἀπώλεια, ας, ή, destruction, ruin. ¹⁷ πιπράσκω, sell. ¹⁸ κόπος, ου, ό, labor, trouble. ¹⁹ παρέχω, offer, afford.

πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα 12
 γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ
 ἐνταφιάσαι² με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ 13
 εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν
 αὕτη εἰς μνημόσυνον³ αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ 14
 λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης,⁴ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί 15
 θέλετέ μοι δοῦναι, καγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν
 αὐτῷ τριάκοντα⁵ ἀργύρια,⁶ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν⁷ ἵνα 16
 αὐτόν παραδῶ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων⁸ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, 17
 λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; 18
 Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁹ καὶ εἴπατε
 αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε
 ποιῶ τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ 19
 μαθηταὶ ὡς συνέταξεν¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ
 Πάσχα. Ὁψίας¹¹ δὲ γενομένης ἀνέκειτο¹² μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ 20
 ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
 παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα¹³ ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ 22

¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ³ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁸ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁹ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ¹⁰ συντάσσω, arrange, direct. ¹¹ ὄψιος, late. ¹² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly.

ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹ ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ 23
 ἐμβάψας² μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ³ τὴν χεῖρα, οὗτός με
 παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται 24
 περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ
 ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν 25
 εἶπεν, Μήτι¹ ἐγὼ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων 26
 δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν
 καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό
 ἐστὶν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας 27
 ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν 28
 τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν
 ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν⁵ ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίνω 29
 ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος⁶ τῆς ἀμπέλου,⁷ ἕως τῆς
 ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁸ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.⁹ 30

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² ἐμβάπτω, dip, dip into. ³ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ⁴ κλάω, break. ⁵ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ ἀμπελος, ου, ή, vine. ⁸ ὑμνέω, sing to, praise. ⁹ ἐλαιά, ας, ή, olive tree.

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν 31
 ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω¹ τὸν ποιμένα,²
 καὶ διασκορπισθήσεται³ τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.⁴ Μετὰ δὲ τὸ 32
 ἐγερθῆναί με, προάξω⁵ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 33
 Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ
 οὐδέποτε⁶ σκανδαλισθήσομαι. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 34
 σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν⁷ ἀλέκτορα⁸ φωνῆσαι, τρίς⁹
 ἀπαρνήσῃ¹⁰ με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κἂν¹¹ δέῃ με σὺν σοί 35
 ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹⁰ Ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ
 μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹² λεγόμενον 36
 Γεθσημανή,¹³ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,¹⁴ ἕως οὔ
 ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ 37
 τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹⁵ ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.¹⁶ 38
 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Περίλυπός¹⁷ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως
 θανάτου: μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε¹⁸ μετ' ἐμοῦ. Καὶ 39
 προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος
 καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ

¹ πατάσσω, strike, smite. ² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁴ ποιμήν, ης, ὁ, flock. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ οὐδέποτε, never. ⁷ πρὶν, before, formerly. ⁸ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁹ τρίς, thrice, three times. ¹⁰ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹¹ κἂν, and if, even if. ¹² χωρίον, ου, τό, place, field. ¹³ Γεθσημανή, ἡ, Gethsemane. ¹⁴ αὐτοῦ, there, here. ¹⁵ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁶ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁷ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁸ γρηγορέω, watch, keep watch.

ποτήριον τοῦτο: πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται 40

πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹ καὶ λέγει

τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορήσαι² μετ'

ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε² καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς 41

πειρασμόν.³ Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,⁴ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. 42

Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ

οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ

πίω, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν 43

καθεύδοντας:¹ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.⁵ Καὶ 44

ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν

λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει 45

αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.⁶ Ἰδοῦ, ἤγγικεν ἡ

ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας

ἀμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοῦ, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. 46

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ 47

μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁷ ἀπὸ τῶν

ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν 48

ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν:

¹καθεύδω, sleep. ²γρηγορέω, watch, keep watch. ³πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁴πρόθυμος, willing, ready. ⁵βαρέω, burden, weigh down. ⁶ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁷ξύλον, ου, τό, wood, tree.

κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, 49
 ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν¹ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 50
 Ἐταῖρε,² ἐφ' ᾧ πάρει;³ Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον⁴ τὰς χεῖρας
 ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδού, εἷς τῶν μετὰ 51
 Ἰησοῦ, ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν⁶ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ
 πατάξας⁷ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν⁸ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁹ 52
 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀποστρέψόν¹⁰ σου τὴν μάχαιραν εἰς
 τὸν τόπον αὐτῆς: πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ
 ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν 53
 πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας¹¹
 ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ 54
 γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ 55
 ληστὴν¹² ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων¹³ συλλαβεῖν¹⁴ με;
 Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην¹⁵ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
 οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ 56
 γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν
 ἔφυγον.

¹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ² ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ³ πάρειμι, be present, have arrived. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁶ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁷ πατάσσω, strike, smite. ⁸ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁹ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁰ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹¹ λεγεῶν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹³ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁵ καθέζομαι, sit down, am sitting.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹ πρὸς Καϊάφαν² τὸν 57
 ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. 58
 Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,³ ἕως τῆς αὐλῆς⁴
 τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω⁵ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρέτων,⁶
 ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ 59
 συνέδριον⁷ ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν⁸ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως
 θανατώσωσιν⁹ αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ πολλῶν 60
 ψευδομαρτύρων¹⁰ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. Ὑστερον¹¹ δὲ 61
 προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁰ εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι
 καταλῦσαι¹² τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 οἰκοδομησάαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
 ἀποκρίνῃ; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. 63
 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω¹⁵ σε κατὰ τοῦ
 θεοῦ τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι 64
 ὀψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς
 δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ 65
 ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹⁶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι
 Ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδόμαρτυς, υρος, ὁ, false witness. ¹¹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁵ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ¹⁶ διαρρήσσω, tear asunder.

ἡκούσατε τὴν βλασφημίαν¹ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ 66
 ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος² θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν³ εἰς 67
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν⁴ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,⁵ 68
 λέγοντες, Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστιν ὁ παῖσας⁶ σε;
 Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:⁷ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία 69
 παιδίσκη,⁸ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.⁹ Ὁ 70
 δὲ ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί
 λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτόν εἰς τὸν πυλῶνα,¹⁰ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, 71
 καὶ λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.¹¹
 Καὶ πάλιν ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου¹² ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. 72
 Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ,
 Ἀληθῶς¹³ καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά¹⁴ σου δηλόν¹⁵ σε
 ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν¹⁶ καὶ ὀμνύειν ὅτι Οὐκ οἶδα 74
 τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ¹⁷ ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη¹⁸ ὁ 75
 Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁹
 ἀλέκτορα¹⁷ φωνῆσαι, τρίς²⁰ ἀπαρνήσῃ²¹ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω
 ἔκλαυσεν πικρῶς.²²

¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ² ἐνοχος, involved in, liable. ³ ἐμπτύω, spit upon. ⁴ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁵ ῥαπίζω, slap, strike. ⁶ παῖω, strike, hit. ⁷ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁸ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁰ πυλῶν, ὠνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁴ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ¹⁵ δηλός, clear, evident. ¹⁶ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ¹⁷ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁸ μνησκόμαι, remember, recall. ¹⁹ πρὶν, before, formerly. ²⁰ τρίς, thrice, three times. ²¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²² πικρῶς, bitterly.

Πρωΐας¹ δὲ γενομένης, συμβούλιον² ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 27

οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατώσαι³

αὐτόν: καὶ δῆσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον⁴ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν 2

Ποντίῳ⁵ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.⁶

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,⁷ 3

μεταμεληθεὶς⁸ ἀπέστρεψεν⁹ τὰ τριάκοντα¹⁰ ἀργύρια¹¹ τοῖς

ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, Ὁμάρτον παραδοὺς 4

αἷμα ἀθῶν.¹² Οἱ δὲ εἶπον, Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας¹³ τὰ 5

ἀργύρια¹¹ ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησεν:¹⁴ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγατο.¹⁵ Οἱ 6

δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια¹¹ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν

αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,¹⁶ ἐπεὶ τιμὴ αἱματός ἐστιν. Συμβούλιον² 7

δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹⁷ εἰς

ταφὴν¹⁸ τοῖς ξένοις.¹⁹ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἱματος, 8

ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου²⁰ τοῦ 9

προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα¹⁰ ἀργύρια,¹¹ τὴν

τιμὴν τοῦ τετιμημένου,²¹ ὃν ἐτιμήσαντο²¹ ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ: καὶ 10

ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹⁷ καθὰ²² συνέταξεν²³

μοι κύριος.

¹ πρωΐα, ας, ἡ, early morning. ² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ³ θανατόω, put to death, subdue. ⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ⁵ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ¹¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹² ἀθῶος, innocent, guiltless. ¹³ ῥίπτω, throw, cast. ¹⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁵ ἀπάγχω, choke, strangle. ¹⁶ Κορβαν, gift to God, corban. ¹⁷ κεραμέως, ἑως, ὁ, potter. ¹⁸ ταφή, ἡς, ἡ, burial, burial place. ¹⁹ ξένος, strange, stranger. ²⁰ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ²¹ τιμάω, honor, value at a price. ²² καθά, just as, as. ²³ συντάσσω, arrange, direct.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος:¹ καὶ ἐπηρώτησεν 11
 αὐτὸν ὁ ἡγεμών,¹ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
 Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι² αὐτὸν 12
 ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13
 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα σου
 καταμαρτυροῦσιν;³ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἐν ῥῆμα, 14
 ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα¹ λίαν.⁴ Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει⁵ ὁ 15
 ἡγεμών¹ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον,⁶ ὃν ᾗθελον. Εἶχον δὲ 16
 τότε δέσμιον⁶ ἐπίσημον,⁷ λεγόμενον Βαραββᾶν.⁸ Συνηγμένων 17
 οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν;
 Βαραββᾶν,⁸ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ 18
 φθόνον⁹ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ 19
 βήματος,¹⁰ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα,
 Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον
 κατ' ὄναρ¹¹ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν 20
 τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,⁸ τὸν δὲ Ἰησοῦν
 ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμών¹ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε 21
 ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.⁸ Λέγει 22
 αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν

¹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ² κατηγορέω, accuse, charge. ³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁴ λίαν, greatly, very. ⁵ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁶ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁷ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁸ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁹ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁰ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹¹ ὄναρ, τό, dream.

; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν¹ ἔφη, Τί 23
 γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς² ἔκραζον, λέγοντες,
 Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,³ ἀλλὰ 24
 μᾶλλον θόρυβος⁴ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο⁵ τὰς χεῖρας
 ἀπέναντι⁶ τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός⁷ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ
 δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, 25
 Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν 26
 αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:⁸ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας⁹ παρέδωκεν
 ἵνα σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος,¹ παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς 27
 τὸ πραιτώριον,¹⁰ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν:¹¹ καὶ 28
 ἐκδύσαντες¹² αὐτόν, περιέθηκαν¹³ αὐτῷ χλαμύδα¹⁴ κοκκίνην.¹⁵ 29
 Καὶ πλέξαντες¹⁶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,¹⁷ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹⁸ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ
 γονυπετήσαντες¹⁹ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον²⁰ αὐτῷ, λέγοντες,
 Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἐμπτύσαντες²¹ εἰς αὐτόν, 30
 ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹⁸ καὶ ἔτυπτον²² εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ 31
 ὅτε ἐνέπαιζαν²⁰ αὐτῷ, ἐξέδυσαν¹² αὐτόν τὴν χλαμύδα,¹⁴ καὶ

¹ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ² περισσῶς, abundantly, exceedingly. ³ ὠφελέω, profit, help. ⁴ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁵ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁶ ἀπέναντι, over against, before. ⁷ ἀθῶος, innocent, guiltless. ⁸ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁹ φραγελλόω, flog, scourge. ¹⁰ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹¹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹² ἐκδύω, take off, put off. ¹³ περιτίθηναι, place around, put around. ¹⁴ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹⁵ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁶ πλέκω, plait, weave. ¹⁷ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁸ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁹ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ²⁰ ἐμπαιζώ, mock. ²¹ ἐμπτύω, spit upon. ²² τύπτω, smite, beat.

ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον¹ αὐτὸν εἰς τὸ
σταυρώσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,² ὀνόματι Σίμωνα: 32
τοῦτον ἡγγάρευσαν³ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες 33
εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ,⁴ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου⁵
Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος⁶ μετὰ χολῆς⁷ μεμιγμένον:⁸ καὶ 34
γευσάμενος⁹ οὐκ ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, 35
διεμερίσαντο¹⁰ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.¹¹ Καὶ 36
καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹² τῆς 37
κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν¹³ αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν
Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ 38
δύο λησταί,¹⁴ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.¹⁵ Οἱ δὲ 39
παραπορευόμενοι¹⁶ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες¹⁷ τὰς
κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων¹⁸ τὸν ναὸν καὶ ἐν 40
τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν: εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 41
ἐμπαίζοντες¹⁹ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ
Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. 42

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ³ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ⁴ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁵ κρανίον, ου, τό, skull. ⁶ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁷ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ⁸ μίγνυμι, mix, mingle. ⁹ γεύομαι, taste, experience. ¹⁰ διαμερίζω, divide, distribute. ¹¹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁶ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁷ κινέω, move, stir. ¹⁸ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁹ ἐμπαίζω, mock.

Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ
πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν· ῥυσάσθω¹ νῦν 43
αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ 44
καὶ οἱ ληστὰι² οἱ συσταυρωθέντες³ αὐτῷ ὠνείδιζον⁴ αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς⁵ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας 45
ἐνάτης.⁶ Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην⁶ ὥραν ἀνεβόησεν⁷ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ 46
μεγάλῃ, λέγων, Ἥλί,⁸ Ἥλί,⁸ λιμὰ⁹ σαβαχθανί;¹⁰ Τοῦτ' ἔστιν,
Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;¹¹ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ 47
ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως 48
δραμῶν¹² εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον,¹³ πλήσας τε ὄξους,¹⁴
καὶ περιθεὶς¹⁵ καλάμῳ,¹⁶ ἐπότιζεν¹⁷ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, 49
Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 50
πάλιν κράζας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδού, τὸ 51
καταπέτασμα¹⁸ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη¹⁹ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²⁰ ἕως
κάτω·²¹ καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη²²· καὶ αἱ πέτραι²³ ἐσχίσθησαν·¹⁹ καὶ τὰ 52
μνημεῖα ἀνέωχθησαν· καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων²⁴
ἀγίων ἠγέρθη· καὶ ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν 53
αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν²⁶

¹ ῥύομαι, rescue, save. ² ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ³ συσταυρόω, crucify together with. ⁴ ὠνείδιζω, reproach, revile. ⁵ ἑκτος, sixth. ⁶ ἕνατος, ninth. ⁷ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁸ ἡλί, Eli, my God. ⁹ λιμὰ, why. ¹⁰ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹¹ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹² τρέχω, run, exercise myself. ¹³ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ¹⁴ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ¹⁵ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁶ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁷ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁸ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁹ σχίζω, split, separate. ²⁰ ἄνωθεν, from above, again. ²¹ κάτω, down, below. ²² σείω, shake. ²³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁴ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²⁵ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ²⁶ ἐμφανίζω, manifest, disclose.

πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος¹ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν 54
 Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν² καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν
 σφόδρα,³ λέγοντες, Ἀληθῶς⁴ θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ 55
 γυναικες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν⁵ θεωροῦσαι, αἵτινες
 ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, 56
 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁶ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ
 Ἰωσὴ⁷ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.⁸

Ὁψίας⁹ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁰ 57
 τοῦνομα¹¹ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν¹² τῷ Ἰησοῦ: οὗτος 58
 προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ
 Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ 59
 Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν¹³ αὐτὸ σινδόνι¹⁴ καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ 60
 καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν¹⁵ ἐν τῇ πέτρᾳ:¹⁶ καὶ
 προσκυλίσας¹⁷ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν 61
 δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁶ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι
 ἀπέναντι¹⁸ τοῦ τάφου.¹⁹

¹ ἑκατοντάρχης, centurion. ² σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ⁶ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁷ Ἰωσὴς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁸ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁹ ὄψιος, late. ¹⁰ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹¹ τοῦνομα, by name. ¹² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹³ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹⁴ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁵ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁷ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁸ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁹ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb.

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹ ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευὴν,² συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν³ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος⁴ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς
 ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι⁵ τὸν τάφον⁶ ἕως 64
 τῆς τρίτης ἡμέρας: μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς
 κλέψωσιν⁷ αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ὑγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν:
 καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη⁸ χειρῶν⁹ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ 65
 Πιλάτος, Ἔχετε κουστωδῖαν:¹⁰ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁵ ὡς
 οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο⁵ τὸν τάφον,⁶ 66
 σφραγίσαντες¹¹ τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.¹⁰

Ὅψέ¹² δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ¹³ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν 28
 Μαρία ἡ Μαгдаληνὴ,¹⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.⁶
 Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς¹⁵ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβάς 2
 ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹⁶ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,
 καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹⁷ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹⁸ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁹ 3
 καὶ τὸ ἔνδυμα²⁰ αὐτοῦ λευκὸν ὥσει χιῶν.²¹ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου 4
 αὐτοῦ ἐσείσθησαν²² οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει νεκροί. 5
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς:

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁴ πλάνος, deceiver, misleading. ⁵ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁶ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁷ κλέπτω, steal. ⁸ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ⁹ χειρῶν, worse. ¹⁰ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹¹ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹² ὄψέ, long after, late. ¹³ ἐπιφώσκει, dawn, begin. ¹⁴ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁵ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁶ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁹ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ²⁰ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²¹ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ²² σείω, shake.

οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: 6

ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,¹ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο² ὁ

κύριος. Καὶ ταχύ³ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι 7

Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἰδού, προάγει⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν

Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε: ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι 8

ταχύ³ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης,

ἔδραμον⁵ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο 9

ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδού, Ἰησοῦς ἀπήντησεν⁶

αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ

τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ 10

Ἰησοῦς: Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου

ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού, τινὲς τῆς κουστωδίας⁷ ἐλθόντες εἰς 11

τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. 12

Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁸ τε

λαβόντες, ἀργύρια⁹ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες, 13

Εἶπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν¹⁰ αὐτὸν

ἡμῶν κοιμωμένων.¹¹ Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,¹² 14

ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους¹³ ποιήσομεν. Οἱ δὲ 15

¹ δεῦτε, come!. ² κείμεαι, lie, be laid. ³ ταχύ, quickly, speedily. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁷ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁸ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁰ κλέπτω, steal. ¹¹ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹² ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹³ ἀμέριμνος, free from care, free from anxiety.

λαβόντες τὰ ἀργύρια¹ ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ
 διεφημίσθη² ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι³ τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα⁴ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος 16
 οὗ⁵ ἐτάξατο⁶ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν 17
 αὐτῷ: οἱ δὲ ἐδίστασαν.⁷ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν 18
 αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. 19
 Πορευθέντες μαθητεύσατε⁸ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς
 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
 Πνεύματος: διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην⁹ 20
 ὑμῖν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
 συντελείας¹⁰ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ² διαφημίζω, spread abroad, report. ³ μέχρι, until, as far as (gen). ⁴ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁵ οὗ, where, when.
⁶ τάσσω, arrange, appoint. ⁷ διστάζω, doubt, waver. ⁸ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰
 συντέλεια, ας, ή, completion, end.